

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete

Avancerad nivå

Estetiska lärprocesser och Skapande skola

Intervjustudie med verksamhetsledare, pedagoger och kulturarbetare

Författare: Ulrika Öhrn
Handledare: Helena Danielsson
Examinator: Torsten Blomqvist
Termin: VT 2011
Program: Lärarprogrammet
Ämne/huvudområde: Pedagogiskt arbete III
Poäng: 15 hp

Högskolan Dalarna
791 88 Falun
Sweden
Tel 023-77 80 00

Tack,

Jag vill rikta ett stort tack till de verksamhetsledare, pedagoger och kulturarbetare som mycket generöst har delat med sig av sina tankar i studien. Jag vill också passa på att tacka min handledare Helena Danielsson som kommit med goda råd och stöttning under arbetets gång.

SAMMANFATTNING

Syftet med studien har varit att undersöka om en nationellt stödd satsning som Skapande skola-projekt integrerar estetiska lärprocesser i skolans verksamhet? Likaså är syftet att få en djupare insikt om vad estetiska lärprocesser är i skolans kontext.

Studien bygger på intervjuer med verksamhetsledare, pedagoger och kulturarbetare som arbetat med Skapande skola-projekt i tre olika kommuner. Litteraturstudier belyser tidigare forskning om estetiska lärprocesser, där modest och radikal estetik är två begrepp som är centrala i studien. Det empiriska materialet består av nio intervjuer.

Resultatet visar att Skapande skola-projekt kan integrera estetiska lärprocesser i skolan. Analysen genomfördes med en specifik analysmodell som prövades och utvecklades, i avsikt att visa hur Skapande skola-projekten positionerar sig i skolan. Resultatet problematiseras utifrån tidigare forskning och visar också att innebörden i begreppet estetiska lärprocesser är diffust och att tolkningen av begreppet omfattar både en modest och radikal syn på estetiken.

Studien visar också ett antal viktiga faktorer för att möjliggöra en fortsatt utveckling i arbetet med att integrera estetiska lärprocesser i skolan. Dessa faktorer är ämnesövergripande arbete, tydliga målformuleringar utifrån lärandeperspektiv och tid för att planera och organisera arbetet. Dessutom ger nationellt initierade satsningar som Skapande skola ekonomiska förutsättningar i utvecklingsarbetet.

Nyckelord: estetiska lärprocesser, estetik, modest, radikal, Skapande skola-projekt, analysmodell

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	6
Centrala begrepp	7
SYFTE	8
Frågeställning	8
STATLIGA DOKUMENT OCH UTREDNINGAR	8
Arbetsgruppen Kultur i skolan	8
Myndigheten för skolutveckling – Kulturuppdrag för skolutveckling i förskola och skola	8
Aktionsgruppen för barnkultur	9
Kulturpropositionen 2009	9
Skapande skola	10
Styrdokument och estetiken i skolan	10
Internationell utblick	11
TIDIGARE FORSKNING	12
Kunskapssyn	12
Förmedlingspedagogiken	12
Progressivismen	12
Kultursyn	13
Det kulturkonservativa perspektivet på kultur i skolan	13
Det progressiva perspektivet på kultur i skolan	13
Vad är estetiska lärprocesser i skolan enligt forskningen?	13
Skilda kontexter	15
Tabell 1. Instrumentella och estetiska lärprocesser	15
Teori eller praktik eller teori och praktik	16
Estetiska lärprocesser	17
Den modesta estetiken	18
Figur 1. Lekämnen och riktiga ämnen?	18
Den radikala estetiken	19
Figur 2. Estetiska lärprocesser - modell	20
Sandhs analysmodell	21
Figur 3. Analysmodell för olika energier i lärandet.	21
METOD OCH GENOMFÖRANDE	23
Metodteoretisk ansats	23
Datainsamling	23
Analysmetod	23
Urval	24
Beskrivning av undersökningsobjekten.....	24
Informanter.....	24
Bortfall	24
Genomförande	25
Intervjuer.....	25
Analysarbetets stegvisa uppbyggnad	25
Tabell 2. Kategorier i studien.	26
Figur 4. Figur över kategorierna (1-3).....	26
Figur 5. Utveckla variant av sands analysmodell.	27

Metoddiskussion	28
Reabilitet och validitet- tillförlitlighet och trovärdighet.....	28
Forskningsetiska krav.....	28
RESULTAT OCH ANALYS.....	29
Avsnitt A. Vad är estetiska lärprocesser?	29
Lära genom kultur och konst.....	29
Lära om kultur och konst	30
Kultur och konst – en paus.....	31
Delanalys A – Vad är estetiska lärprocesser?	31
Slutsats A	32
Avsnitt B. Skapande skola-projekt - Hur och varför?	33
Skola 1	33
Skola 2	35
Skola 3	37
Slutsats B	38
Hinder för integrering av estetiska lärprocesser i skolan	38
Målformuleringar och ämnesövergripande arbete.....	38
Tid.....	39
Ekonomiska förutsättningar	39
RESULTATSAMMANFATTNING.....	40
DISKUSSION OCH SLUTSATSER	41
Förslag till fortsatt forskning	43
Avslutande ord	43
Referenslista	44
Internetkällor	45
Bilagor.....	47
Bilaga 1. Intervjumall.....	47
Bilaga 2. Informationsbrev.....	49

INLEDNING

Under min tid som student har jag kommit att intressera mig för kulturens och konstens plats i skolan. Anledningarna till att detta område fångat mitt intresse är flera. En av anledningarna är att jag under många år jobbat med frågor som rör kultur i skolan utifrån en kulturarbetares perspektiv, innan jag utbildade mig till lärare. En annan anledning är att jag hade min verksamhetsförlagda utbildning på en skola med kulturprofil. Jag har från två perspektiv stött på exempel på hur kraftfullt pedagogiskt verktyg kultur och konst kan vara. Men jag har också upplevt hur arbetet med estetiken i skolan kan vara svårt - något som tar tid och som inte riktigt har plats i skolans redan trängda schema.

Sedan 2008 har regeringen genom satsningen på *Skapande skola* visat en vilja att utveckla arbetet med estetik i skolan. Utgångspunkten är att integrera kulturella och konstnärliga uttryck i undervisningen.

Målet är att genom en ökad samverkan med kulturlivet, långsiktigt integrera kulturella och konstnärliga uttryck i skolans arbete, vilket bidrar till att nå kunskapsmålen i högre grad. När man arbetat med skapande och konstnärlig verksamhet i skolan har det pedagogiska uppdraget berikats och förstärkts.” (Regeringskansliet, 2011)

Mötet mellan kulturvärlden och skolans verksamhet är något som ibland tycks svårt att åstadkomma, mer än som tillfälliga punktinsatser (Sandh, 2006:13). Men i Skapande skola-satsningen formuleras att målet är att integrera kulturella och konstnärliga uttryck i arbetet. Jag är nyfiken på erfarenheterna av genomförande av Skapande skola-projekt utifrån pedagogers, skolledares och kulturarbetares perspektiv. Har Skapande skola projekten integrerat estetiska lärprocesser i skolans arbete? För att besvara behövs inte mer än ett ”ja” eller ”nej”. För att få en djupare insikt om fältet så kommer studien också att söka information om och problematisera kring *vad* man menar med estetiska lärprocesser och *hur* och *varför* Skapande skola-projekt genomförs.

Att integrera kulturella och konstnärliga uttryck i undervisningen är som jag ser det ett sätt att använda sig av estetiska lärprocesser i undervisningen. Det finner jag stöd för i Kulturrådets pressmeddelande. Där står att ”samverkan med det professionella kulturlivet har utvecklats och många skolor arbetar konstruktivt med estetiska lärprocesser. Arbetet med att länka samman skolorna med det lokala kulturlivet har stärkts. Fler konstnärer och kulturutövare får därigenom möjlighet att medverka i Skapande skola.” (Kulturrådet, 2011-05-09)

Min uppfattning är att begreppet estetiska lärprocesser är otydligt och kan skapa missförstånd och sätta upp hinder i kommunikationen. Forskningsfältet är nytt och behöver utforskas ytterligare.

Musik, bild, teater och dans är egna kunskapsområden i barn- och ungdomsskolan. Dessutom är konstformerna verktyg i hela skolans kunskapsutveckling. Båda dessa dimensioner av de estetiska ämnena är viktiga i skolan. Vad vi menar med kunskap inom ämnena som egna kunskapsområden är relativt klart. Vad vi menar med estetiska lärprocesser är däremot mer diffust. (Sandh, 2006)

Det upplevs ofta som svårt att integrera estetiska lärprocesser i verksamheten. Det är problematiskt att formulera mål då det kommer till att arbeta med kultur, estetik och estetiska lärprocesser. Otydligheten och det tolkningsutrymme som finns kan försvåra arbetet med att integrera kulturella och konstnärliga uttryck i undervisningen.

Därför vill jag med studien också undersöka vad estetiska lärprocesser i skolans kontext betyder för informanter med olika yrkesfokus. Baserat på de erfarenheter informanterna har av olika Skapande skola-projekt kan en bild av vilken roll estetiska lärprocesser har i skolan utkristalliseras.

Regeringens satsning på Skapande skola ger en bra utgångspunkt för att undersöka på vilket sätt olika skolor men också olika professioner ser på kulturens och konstens roll i skolan. I det här arbetet vill jag därför söka information från skolor som har erfarenhet av att arbeta med Skapande skola. Avsikten är att undersöka vad för erfarenheter och kunskaper Skapande skola-projekten genererat och vilka möjligheter och hinder till utveckling, lärande och måluppfyllelse arbetet lett till. Detta vill jag problematisera kring med utgångspunkt i olika teorier.

I studien vänder jag mig till tre kommuner där Skapande skola-projekt har ägt rum och intervjuar där nio personer med varierad yrkesbredd. Pedagoger, verksamhetsledare och kulturarbetare är de yrken vars tankar och perspektiv på estetiska lärprocesser och Skapande skola-projekt jag avsett att fånga upp.

Centrala begrepp

I mitt arbete förekommer vissa begrepp frekvent. Eftersom de är centrala för förståelsen av mitt arbete ger jag nedan kortfattat min definition. Det gäller följande uttryck:

Estetiska lärprocesser - ett lärande med hjälp av estetiska uttrycksformer. Det är ett lärande som förenar teori och praktik. Ett lärande genom konstarnas särart men också om kultur och konst.

Modest estetik – Thavenius (2003) har myntat begreppet modest estetik. Det har betydelsen en anspråkslös och blygsam estetik (Thavenius 2003). Anspråkslös och blygsam eftersom det inte läggs anspråk på att estetiken kan omfattas av lärande och kunskap. Kulturens roll i skolan är att lätta upp och utgöra en paus i det allvarliga teoretiska skolarbetet eller att fostra elever till att förstå vad som anses vara finkultur. Det är en kulturkonservativ syn på

Radikal estetik – en estetik som sätter lärandeperspektiv på estetiken med utgångspunkt från elevernas egna erfarenheter och ger dem möjlighet att gestalta tankar, åsikter och kunskap utifrån ett personligt perspektiv. Motsats till den modesta estetiken.

SYFTE

Undersökningen syftar till att få en uppfattning om Skapande skola-projekten leder till att estetiska lärprocesser integreras i skolans verksamhet.

För att få en djupare insikt om fältet så kommer studien också att söka information om och problematisera kring *vad* som menas med begreppet estetiska lärprocesser och *hur* och *varför* Skapande skola genomförs.

Frågeställning

Integrerar Skapande skola-projekt estetiska lärprocesser skolans verksamhet?

Det leder mig till två delfrågor;

A. *Vad* är estetiska lärprocesser i skolans kontext?

B. *Hur* och *varför* genomförs Skapande skola-projekt i de enskilda skolorna?

STATLIGA DOKUMENT OCH UTREDNINGAR

Kapitlet ger exempel på olika statliga dokument, utredningar och propositioner och ger en bild av hur staten arbetat med de här frågorna de senaste åren. Det ger en översikt över några viktiga insatser som skett inom området kultur i skolan de senaste åren. Här presenteras också satsningen Skapande skola, skolans styrdokument och en kort internationell utblick över fältet kultur och konst i skolan.

Arbetsgruppen Kultur i skolan

1998 kom Arbetsgruppen Kultur i skolan med en rapport där man fastslog att skolan kan betraktas som den största kulturinstitutionen, eftersom den omfattar alla barn och unga. Genom skolan kan alla barn och unga få möjlighet att ta del av samhällets kulturutbud. Utgångspunkten för gruppens arbete har varit barn och ungas rätt till kultur. I rapporten framgick vikten av att skola och kulturliv delar ansvaret för och gemensamt utvecklar kulturen i skolan. Gruppens arbete resulterade i en rad satsningar inom, Kultur i skolan 1999-2003 och Kultur och estetik i skolan 1999-2003. (Arbetsgruppen för Kultur i skolan, Ds 1998:58)

Parallellt med dessa uppdrag från Kulturdepartementet gav Utbildningsdepartementet direktiv till Skolverket att vidareutveckla och stärka arbetet med kultur i skolan på nationell nivå. Regeringen gav även ett gemensamt uppdrag till Skolverket och Kulturrådet att tillsammans med andra myndigheter, institutioner och organisationer inom skol- och kulturområdet utveckla långsiktiga strategier för att stimulera skolor att arbeta med kultur i olika former. En rapport från denna gemensamma stora insats gavs i *Perspektiv på Kultur för lust och lärande*, som bidrog till att föra begreppsdefinitionen vidare och utveckla fortsatta insatser. (Lind&Borhagen 2000)

Myndigheten för skolutveckling – Kulturuppdrag för skolutveckling i förskola och skola

Dessa satsningar resulterade i att Myndigheten för skolutveckling 2005 fick ett kulturuppdrag av regeringen. Uppdraget gick ut på att tillvarata erfarenheter från satsningen Kultur i skolan och utveckla kultur i skolan i riktning mot att integrerar estetiska lärprocesser i hela skolans kunskapsuppdrag.

Idag ser vi inte bara kultur som en förstärkning och en stimulans i lärandet, idag kan vi hävda att kultur och skapande är en lärandeprocess i sig. När barns, ungas och vuxnas erfarenheter kommer till uttryck på många olika sätt, växer en estetik fram som behöver reflekteras och som upphäver gränserna mellan teori och praktik. I förskola och skola kan man idag inte tala om praktiskt-estetiska ämnen, utan estetiska läroprocesser bör vara en del i hela skolans kunskapsuppdrag. När barns, ungas och vuxnas erfarenheter kommer till uttryck på många olika sätt, växer en estetik fram som behöver reflekteras och som upphäver gränserna mellan teori och praktik. I förskola och skola kan man idag inte tala om praktiskt-estetiska ämnen, utan estetiska läroprocesser bör vara en del i hela skolans kunskapsuppdrag. (Myndigheten för skolutveckling, PM, 2005)

På uppdrag av Myndigheten för skolutveckling till SMOK, Sveriges musik och kulturskolor, skrev Håkan Sandh rapporten *Glädjeämnen och sorgebarn* (2006). I den rapporten utgår Sandh från att konstarterna är verktyg för att göra inläringen både mer lustfylld och mer effektiv. Sandh utvecklar en analysmodell för energier i lärande (Figur 2). Den kommer att presenteras närmre under senare kapitel, eftersom som jag kommer använda mig av den för analysen i den här studien.

Aktionsgruppen för barnkultur

Under åren 2004-2006 tillsatte regeringen en utredning för att komma med förslag på hur barnkulturen skulle stärkas. Vid tiden för detta var det ett samlat Utbildnings- och kulturdepartement i Sverige. Utredningen genomfördes av Aktionsgruppen för barnkultur. Gruppen gjorde en kartläggning över barn och ungas tillgång till kultur. Kartläggningen visade att det ser väldigt olika ut runt om i landet vad gäller barn och ungas möjlighet att möta kultur och själva skapa. Aktionsgruppen konstaterar att skrivningarna i läroplanerna och kursplanerna har brister i den praktiska tillämpningen. Skolornas arbete kunde nivågraderas i tre steg; 1. Kulturen som ett avbrott i skolans vardag, 2. Kulturen som del i kortare projekt och i temaarbete samt 3. Kulturen integrerad i barnens vardag. (SOU 2006:45:154) Aktionsgruppens arbete resulterade bland annat i ett antal förslag. Ett av dessa var att överskottet från Svenska spel skulle gå till kulturändamål för att stärka barn och ungas möjligheter att möta kultur och konst och själva skapa.

Kulturpropositionen 2009

2009 publicerades regeringens nya kulturpolitiska proposition. Den lyfter fram barn och ungas rätt till kultur som ett av de prioriterade målen. Baserat på Aktionsgruppen för barnkulturs kartläggning (2006:154) fastslår Regeringen i propositionen (2009/10:3) att det runt om i landets skolor ser olika ut vad gäller kunskapen om kultur och estetiska läroprocesser. Man lyfter tre olika utgångspunkter för arbetet med kultur och estetiska läroprocesser. Den första är där kulturen och estetiken utgör ett avbrott i skolarbetets vardag. Det är en uppfattning som man menar inte är förenligt med läroplanen.

Många skolor har inte tillräckligt uppmärksammat vad läroplanens integrerade kulturuppdrag innebär, utan ser kultur främst som ett avbrott i skolans vardag med t.ex. teaterbesök någon gång under läsåret. Bild-, slöjd- och musikundervisning betraktas ofta som sidoverksamheter till skolans övriga ämnen. I andra skolor samverkar man över ämnesgränser genom temaarbeten och kortare projekt med kulturpedagoger eller

konstnärer. Slutligen har några skolor och kommuner genomfört ett fullt utvecklat och integrerat arbetssätt med utgångspunkt i läroplanens skrivningar om kultur som en del i lärandet. Kulturkompetensen hos alla lärare har där förstärkts i kombination med expertstöd av t.ex. författare, bildkonstnärer och kulturpedagoger samt ett varierat utbud av professionell kultur. (Kulturpropositionen 2009/10:3:69f)

Skapande skola

Skapande skola bygger på delar av det förslag som Aktionsgruppen för barnkultur la i sitt betänkande och liknar i många delar den norska satsningen *Den kulturelle skolesekken*. Den norska satsningen presenteras närmre under Internationell utblick. Projekten ska bidra till att stärka barnkulturen, ge ökad måluppfyllelse i skolan samt öka samverkan mellan kulturlivet och skolan. Genom Skapande skola får skolan ett stort ansvar för att barn och unga ska möta professionell kultur och att själva får skapa. Satsningen tog sin början 2008 då Statens kulturråd fick 55 miljoner att fördela för kulturinsatser i år 7-9.

Syftet är att integrera kulturen som en del i skolans lärande. Elever ska bl.a. få möta professionell kultur, få möjlighet till eget skapande och kunna ta del av sin lokala historia och museernas utbud. Bidraget Skapande skola har tagits emot med stort intresse i landets skolor, som själva har beslutat om hur bidraget ska användas. Under de tre ansökningsomgångarna som genomförts har 253 kommuner och 108 fristående skolor sökt bidrag minst en gång. Tack vare Skapande skola har grundskolans högre årskurser i hela landet fått möjlighet att utöka sitt samarbete med det professionella kulturlivet och att involvera professionell kultur, kreativitet och eget skapande i lärandet (Kulturutredningen, 2009)

Skapande skola-satsningen har sedan byggts ut i två omgångar till att också omfatta klasserna 4-6 och från och med 2011 hela grundskolan 1-9 med ett anslag om 150 miljoner kronor och når 366 huvudmän i hela landet. I rapporten *Skapande skola – en första utredning* (2009) fastslår man att Skapande skola har initierat arbetssätt som skapar förutsättningar till ökad samverkan mellan kultur och skola. Diskussionerna om hur och varför man vill arbeta med kultur och konst i skolan har tillkommit mellan olika berörda yrkesgrupper. Faktorer som framhålls som viktiga för lyckad samverkan är att få tiden att räcka till och en väl fungerande samordning.

Styrdokument och estetiken i skolan

Regeringen fastslår i Kulturpropositionen (2009/10:3) att ”Kulturen är en viktig resurs för förskolan och skolan. Respektive läroplaner innehåller tydliga skrivningar om att de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna ska uppmärksammas.” I styrdokumentet för skolan (Lpo 94 och Lgr 11) framgår att lärande är en kommunikativ process som ständigt utvecklas och förändras i ett dialektiskt förhållande. Den egna reflektionen och möjligheten till att på olika sätt kommunicera sina kunskaper, upplevelser och erfarenheter är ett viktigt led i lärandet. I den nya läroplanen, Lgr 11, förtydligas på vilket sätt man avser att estetiken ska ha en roll i skolan. Under rubriken *Skolans värdegrund och uppdrag* i Lgr 11 finns flera direktiv om att det pedagogiska arbetet ska ha ett perspektiv på lärandet där de estetiska uttrycksformerna är en del. Några av dessa är;

Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och

bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. [...] Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. I skolarbetet ska de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. (Lgr 11)

Vidare står att eleven ska utveckla kunskaper så den ”kan använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud. (Lgr 11: 2.2)

I de flesta kursplaner framgår det också att estetiska uttryck ska ingå i undervisningen. Några exempel på det är kursplanerna i svenska, bild och historia.

I *kursplanen för svenska* (Lgr11) står att eleverna ska stimuleras att uttrycka sig med flera olika estetiska uttrycksformer, genom möte med olika typer av texter där inräknat scenkonst och annat estetiskt berättande, ska eleverna utveckla sitt språk, sin identitet och förståelsen för omvärlden. Där ska också texter där ord, bild och ljud samspelar ingå. Dessa skrivningar visar vikten av att estetiken får en plats och funktion i skolverksamheten. De estetiska uttrycksformerna är en viktig del av lärprocessen i skolan.

I *kursplanen för bild* (Lgr 11) står att eleverna ska utveckla sin förmåga att kommunicera med bilder för att uttrycka budskap. De ska skapa bilder med digitala och hantverkmässiga tekniker och verktyg samt med olika material. I undervisningen ska de också undersöka och presentera olika ämnesområden med bilder samt analysera bilders uttryck, innehåll och funktion.

I *kursplanen för historia* (Lgr 11) framgår att eleverna genom litteratur, sång och film lära om livet förr och nu. Eleverna ska utveckla förmågan att använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer. De ska reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv.

Internationell utblick

Norge är ett föregångsland vad gäller att skapa förutsättningar för kultur och estetik i skolan. De har sedan början av 2000-talet satsat extra resurser på att möjliggöra för alla barn i skolan att möta professionell kultur och utveckla konstnärliga arbetsformer i undervisningen. Satsningen finansieras av det statliga spelbolaget Norsk Tipping vinst genom modellen *Norsk skolesekk*. Fram till idag har över en miljard norska kronor gått till kulturella möten i norska skolor. Målet med satsningen är att möjliggöra för eleverna att möta professionellt konst och kulturutbud. Eleverna ska bli bekanta med och utveckla förståelse för olika konst- och kulturella uttryck av olika slag. Det ska också leda till att konstnärliga och kulturella uttryck integreras i undervisningen för att nå kunskapsmålen. (Egen översättning: Kunnskapsdepartementet & Kulturdepartementet)

Bamford har genomfört en internationell sammanställning av forskning av de estetiska ämnens plats och betydelse i skolan på uppdrag av Unesco. Rapporten, *The Wow Factor — Global research compendium on the impact of the arts in education*, slutfördes 2005 och studien omfattar 170 länder. Resultatet visar att konstnärlig undervisning har en positiv inverkan på barnet, undervisningen och lärande miljön. De länder som ligger i topp i mätningar som PISA är

också de länder som värderar estetiska ämnen högt. I intervju i Pedagogiska magasinet citeras Bamford;

Vi lever i en kunskapsekonomi där de ekonomiska drivkrafterna alltmer handlar om kreativitet och innovationer. Det finns en stark press för ett mer innovativt samhälle. Men samtidigt finns en motsatt strömning, en opinion som är orolig för skolresultaten och tror att lösningen är att gå 50 år tillbaka i tiden. Men det finns inga bevis som stöder det. Det finns tvärtom bevis för att länder som har lyckats bra i test som Pisa värderar estetiska ämnen och kreativitet högt. (Höglund, 2009)

Unescorapporten visar också att det är en skillnad mellan konstundervisning och att lära genom konst. Studien preciserar ett antal framgångsfaktorer för arbetet med konst i skolan varav några är; samarbete mellan skolan och omvärlden, att lärare, konstnärer och skolhuvudmän delar på ansvaret för planering, genomförande, omdömen och utvärdering, flexibel skolorganisations.

TIDIGARE FORSKNING

Här kommer tidigare forskning om vad estetiska lärprocesser är i skolans kontext och hur och varför man använder sig av estetiken i skolan att presenteras. Kapitlet inleds med några perspektiv på kunskapssyn och kultursyn i skolans kontext. Sedan presenteras olika aspekter av vad begreppet estetiska lärprocesser betyder enligt tidigare forskning. Thavenius (2003) definition av modest och radikal estetik kommer att presenteras närmre och Sandhs analysmodell (2006) kommer också att presenteras. Sandhs analysmodell är ett redskap som visar om estetiska lärprocesser integreras i undervisningen.

Kunskapssyn

I rapporten *Hinder och framgångsfaktorer för samverkan kulturliv och skola* (KUR 2007/4360), pekar Statens kulturråd ut att olika kunskapssyn är en av de faktorer som hindrar samverkan att skola och kulturliv. Det skapar oklarheter kring samarbetets syfte och mål. Gustavsson (2002) har på uppdrag av Myndigheten för skolutveckling skrivit *Vad är kunskap? En diskussion om praktisk och teoretisk kunskap*. Där beskrivs två pedagogiska synsätt som ofta uppfattas som motpoler till varandra och som ofta debatteras i skoldebatter; förmedlingspedagogik och progressivism.

Förmedlingspedagogiken

Det synsätt som över tid haft störst inflytande över skolan och pedagogiken är förmedlingspedagogiken. Gustavsson (2002) menar att i ett förmedlarpedagogiskt perspektiv betraktas kunskap som en färdig produkt, enskilda fakta. Fakta uppfattas ofta som objektiv vetenskap, färdig att lära in och föra fram kunskap om vid provtillfällen.

Progressivismen

Den pedagogiska progressivismen ser kunskap och lärande som en process som stimuleras genom att väcka elevens motivation och intresse. Den egna erfarenheten, tolkningen och förståelsen får ett stort utrymme. Också behovet av att sätta kunskapen i ett större sammanhang betonas starkare. Den kritik som förs fram mot detta synsätt är att man i allt för hög utsträckning sysslar med det egna, redan kända kunskaperna, i stället för att lära något nytt. I Sverige var progressivismen särskilt stark under 1970-talet och mötte senare starkt motstånd i Kunskapsrörelsen som enligt Gustavsson (2002:27) hävdade ”nyttig kunskap, vetenskap och kulturarv och läraren som kunskapsförmedlare, mot ”flummet”.

Gustavssons anser att det fortfarande in i 2000-talet råder motsättningar mellan förmedlingspedagogiken och progressivismen. Skolpolitiken, menar han, har tydliga tendenser att driva en förmedlingspedagogisk linje. ”Men å andra sidan finns, alltifrån näringslivets organisationer, ekonomiskt och tekniskt inriktade argument en stark tendens att vilja bryta ned skolans väggar och anpassa utbildningar till praktiska verksamheter ute i samhället. Sådana anpassningar pågår och sker på olika sätt.” (2002:28)

Kultursyn

Det kulturkonservativa perspektivet på kultur i skolan

Ett perspektiv på kulturens roll i skolan är den kulturkonservativa som argumenterar för en undervisning i vad som kan betraktas som finkultur, där inräknat en språkundervisning baserad på en litterär kanon. Syftet är att fostra in eleverna i den kultur som av en mindre grupp litteraturforskare definierats som bättre kultur. Ur det perspektivet ska skolans undervisning möjliggöra för arbetarklassens barn och barn från ”torftigare erfarenhetsvärldar” att upptäcka god kultur, det vill säga borglig kultur (Dahl, 1999:69). Utifrån det kulturkonservativa synsättet menar Dahl att kulturella och estetiska uttryck i undervisningen reduceras till att bli ett medel för att nå ett kulturellt kapital och status i samhället. Elittänkande, konkurrens om betyg och krav på resultat som lätt kan mätas och jämföras medförde under 1980-talet svårigheter att bedriva en progressiv undervisning.

Det progressiva perspektivet på kultur i skolan

Den progressiva synen på kultur i skolan är ett annat synsätt på kulturens roll i skolan. Där argumenterar man för att undervisningen ska utgå från barnens erfarenheter, livsvärld och skapande. Pedagogerna utgår från ett samhällsperspektiv i undervisningen med syftet att ge eleverna makt att påverka sina livsvillkor och det samhälle de lever i. ”De har valt innehåll/litteratur och arbetssätt i syfte att eleverna skulle få både språket i sin makt och en historisk förståelse för livsvillkor och samhällsförhållanden. Därmed skulle de få en beredskap för att påverka.”(Dahl, 1999:73) Dahl hävdar att det är inom den erfarenhetsbaserade undervisningen som utvecklingsmöjligheterna för lärandet finns. Det är i ett arbetssätt där det som är viktigt för eleverna ställs i centrum och många olika perspektiv och uttryckssätt görs möjliga. Riktningen för undervisningen i skolan bör vara att; ”Saken, kommunikationen och den estetiska gestaltningen blir hörnstenar i arbetsprocessen.” (Dahl, 1999:88)

Vad är estetiska lärprocesser i skolan enligt forskningen?

I detta avsnitt har jag valt att lyfta fram en rad olika synsätt på vad estetiska lärprocesser är. För att förstå vad som menas med begreppet estetiska lärprocesser kan man utgå från betydelsen av ordet estetik. Begreppet estetik ofta synonymt med snygg, vacker eller skön och sprunget ur en äldre definition av estetik som ”Läran om det sköna” (Sundin, 2003:13). Men han anser den definitionen vara alltför snäv. Nationalencyklopedin förklarar begreppet estetik på följande sätt;

Estetik, läran om varelseblivning och sinneskunskap, term som används i många, delvis besläktade, betydelser inom t.ex. filosofi, konst och litteratur. Med estetik avses främst studiet av det sköna och dess former och alternativ (kontraster) inom olika konstarter och i naturen. Här ingår även studiet av de estetiska objekternas och de estetiska värderingarnas natur och av problem, begrepp och förutsättningar vid tal om konst och

konstupplevelser i vid mening. Estetik som vetenskap sammanfaller därför delvis med de olika konstvetenskaperna, delvis med t.ex. psykologi och sociologi och har även mycket gemensamt med den filosofiska etiken (värdeteorin). Det förekommer också en empirisk estetik, som undersöker exempelvis estetiska preferenser och skönhetsupplevelser, samt faktorer som påverkar dessa. (NE estetik)

Begreppet estetik sammanfaller i dag med flera olika vetenskapliga områden och därför kan det också uppfattas olika beroende på kontexten, och har inte längre den snävare betydelsen "Läran om det sköna". Det är en av anledningarna till att begreppet estetiska lärprocesser uppfattas som ottydligt och att det råder en osäkerhet om dess betydelse. Lindstrand och Selander (2009) menar att det delvis beror på att det är ett relativt nytt forskningsfält men också för att estetiska lärprocesser gränsar till så många olika områden, så som konst och konstnärliga praktiker, estetik och estetiska verksamheter samt vetenskap och forskningspraktiker. "Estetik är mer än konst, konst är inte enbart en fråga om estetik. Estetiska processer kan vara kreativa, men inte alla kreativa processer betraktas som estetiska. Ändå finns det en estetisk dimension i all form av kunskapsbildning som berör både det kroppsligt sinnliga och det formmässigt förfinade, både praktiska gestaltungsprocesser och värdeomdömen." (Lindstrand & Selander, 2009:122)

Sandh (2006) gör en liknande tolkning av begreppet estetiska lärprocesser. Han beskriver det som ett verktyg för inläring där konstarna effektiviserar lärandet och gör det mera lustfyllt. Han förklarar sitt synsätt på följande vis;

begreppet får mest konkret innebörd när vi ser det som ett sätt att lära som bygger på att konstnärliga tekniker och arbetsmetoder används för att gestalta olika ämnen, allt från matematik till demokrati. Någon gång blir det "konst" – vid de flesta tillfällen inte. Vid några tillfällen får eleverna starka upplevelser – vid andra inte. Det bygger snarare på att använda kroppen, hörseln, smaken, känslan, lukten etc för att komplettera det lästa ordet än att skapa konstnärliga produkter. (Sandh, 2006:76)

Selander (2009) menar att i den rationella processen finns tanken som ska uttryckas först, sedan skapas formen för den. I en skapande verksamhet är flödet det motsatta. Sökandet är vägen till skapandet av tanken och mening. Processen består av val, prövanden, bearbetning av infall och idéer. Uttrycket ger den skapande personen klarhet i vad den söker. Han definierar tre aspekter av estetiska lärprocesser, som förklarar vad som menas med att lära genom estetiska lärprocesser. Det är estetiska lärprocesser som är förankrade i den enskilde konstnärens process och utveckling. Det är den lärprocess där konstnären utveckla sitt kunnande och utövande som konstnär. En annan form av estetiska lärprocesser aktiveras också då publiken möter konstverket, iscensättandet och tolkar uttrycket. I den processen blandas betraktarens upplevelse med egna erfarenheter, känslor med reflektion och analys av genrer och stil. Den tredje aspekten av estetiska lärprocesser är att betrakta ur ett vidare perspektiv på lärande och kunskap. Estetiken är en komponent i vår bearbetningsprocess av information för att förstå och för att skapa kunskap. Estetiska lärprocesser finns på flera nivåer hos individen som redskap för tolkning och mediering av information i syfte att skapa förståelse.

Varje akt av tolkning och varje form av lärande innehåller en bearbetning och en transformation av information till en egen gestaltning, där frågor om form och uttryck aktualiseras. De estetiska lärprocesserna ligger, som jag ser det, hos det enskilda subjektet samtidigt på flera plan och man kan i en viss situation aktualisera den ena eller den andra aspekten. Estetiken är på detta vis invävd i vårt erfärande av världen och i våra olika

verksamheter. De estetiska lärprocesserna är också socialt inbäddade i kommunikativa praktiker. (Selander, 2009:224)

Marner och Örtegren (2003) menar att en viss syn på begreppet estetiska lärprocesser har att göra med att ordet estetik kommer från det grekiska ordet ”aisthesis” och signalerar att det handlar om kunskap från sinnen. De menar att det är en viktig aspekt av flera. De poängterar att även teoretisk reflektion kan vara en del av estetiska lärprocesser och bör inkluderas i begreppets definition (Marner och Örtegren 2003:80). Sundin är inne på samma resonemang när han skriver att estetiska upplevelse är ”både känsla och tanke på en gång, den direkta upplevelsen och reflektion över den” (Sundin 2003:16).

Skilda kontexter

Svårigheten med att integrera kultur, estetik och lärande genom estetiska lärprocesser i undervisningen kan bero på en otydlighet vad gäller begreppen, men också att estetisk verksamhet och traditionell skolverksamhet har skilda utgångspunkter för arbetet. Kupferberg (2009) menar att pedagogen och konstnären arbetar utifrån skilda kontexter. Han menar att det råder en radikal skillnad mellan pedagogrollen och konstnärsrollen och menar därmed att det på samma sätt förhåller sig mellan den traditionella förmedlingsprocessen och estetiska lärprocessen. Det kan liknas med den definitionsskillnad som Selander (2009) gör angående den rationella processen och skapande verksamhet. Genom att se och undersöka förhållandet mellan de traditionella förmedlingsprocesserna och de estetiska lärprocesserna kan man göra insikter som gör det lättare att utveckla skolans arbetssätt i en riktning där arbetssätten integreras. Marner och Örtegren (2003:82) har tagit fram en tabell över skillnaderna mellan instrumentella lärprocesser och estetiska lärprocesser:

Tabell 1. Instrumentella och estetiska lärprocesser

Instrumentella lärprocesser	Estetiska lärprocesser
Eleven som en behållare för kunskap	Eleven som medskapare i en kunskapsprocess
Läraren som förmedlare av redan färdig kunskap	Läraren som iscensättare av kunskapssituationer
Enstämmig skolmiljö	Flerstämmig skolmiljö
Fakta	Upptäckt
Atomisering	Transfer, överskridning
Fast textbegrepp	Vidgat textbegrepp, multimedialitet
Svar utan frågor	Kunskap ur dialog
Automatiserad kunskap	Främmandegörande kunskap
Reproduktion	Kreativitet
Snävt kunskapsbegrepp	Vidgat kunskapsbegrepp
Ytkunskap	Djupkunskap
Förväntad kunskap	Förvånande kunskap
Fasta begrepp	Skapande begrepp
Entydig kunskap	Mångtydig kunskap

Tabellen visar ett synsätt som särskiljer estetiska lärprocesser och instrumentella lärprocesser. Det är lätt att tolka det som att det gäller den sinnliga kunskapen ställt mot den teoretiska skolan, vilket Marner och Örtegren (2003:82f) menar är ett av perspektiven på estetiska lärprocesser. Men

förutom den sinnliga kunskapen lyfter de in bland annat mångtydighet, dialogicitet och kreativitet i innebörden begreppet.

Teori *eller* praktik eller teori *och* praktik

Persson (2000) menar att den stora utmaningen är att försöka integrera ett estetiskt och analytiskt arbetssätt i skolan. Inte särskilja praktik och teori så som sker i dagens skola. Han menar att synen på estetik och kultur är snäv och traditionell. Estetiken betraktas ofta som en färdighet, en skapande och kreativ aktivitet. Men att den måste ses i ett större sammanhang där praktik och teori ses som en helhet. Han påpekar att detta särskiljande mellan teori och praktik är en verksam diskurs både inom skolans teoretiska ämnen men också inom de fält där man arbetar med estetisk verksamhet.

Persson (2000) kritiserar de gymnasieprogram som har en estetisk inriktning för att de stärker särskiljandet mellan teori och praktik. Han påpekar att på dessa program vilar tyngdpunkten på det expressiva, praktiska på ett sådant sätt att det särhåller teori och praktik som ”väsen skilda aktiviteter”. Persson sammanfattar sina resonemang;

Jag menar att ett vidgat estetisk- och kulturbegrepp som inkluderar både högt och lågt och som inte separerar teori och praktik alltmer framstår som en nödvändighet för en konstruktiv kulturpedagogik i skolan. Men skolan har – liksom kulturforskningen varit uppbyggd kring en dualistisk världsbild. Ett slags antingen- eller- mentalitet har medvetet eller omedvetet varit förhärskande: antingen högt eller lågt, konst eller medier, skrift eller bild, teori eller praktik, kanon eller mångfald, kritik eller lust, förnuft eller känsla. Men alla dessa dualismer och motsättningar är falska, det är inte alls så att det ena måste utesluta det andra. Vi har allt att vinna på att på allvar börja tänka samman dessa kategorier. (Persson, 2000, s. 65)

Det är tydligt att det handlar om ett förhållningssätt till kunskap, lärande och pedagogens roll som avgör huruvida man kan komma att arbeta med utgångspunkt i estetiska lärprocesser. Skolverksamhetens struktur är uppbyggd utifrån ett traditionellt synsätt på kunskap och lärande, ett förmedlarpedagogiskt synsätt. Persson menar att också kulturvärlden och estetikens förespråkare utgår från en dualistisk och särskiljande syn på praktik och teori och olika former av kunskaper.

Törnqvist har i avhandlingen, *Att iscensätta lärande - lärares reflektioner över det pedagogiska arbetet i en konstnärlig kontext* (2006) en liknande uppfattning. Hon fastslår att detta särskiljande råder i skolans värld, kulturens områden liksom i samhället i stort. Det praktiska åtskiljs från det teoretiska men det praktiska åtskiljs också från det estetiska, exempelvis i diskussionen om hantverk kontra konstnärlighet. Det dialektiska mötet mellan olika ämnen, såväl teoretiska, praktiska och estetiska utgör inte en grund i elevers lärande.

Aulin-Gråhamn (2003) menar att det pedagogiska uppdraget måste utvecklas och undervisningen hitta nya arbetssätt om estetiken ska integreras i elevers lärande. ”Varje lärare behöver kunna anlägga kulturhistoriska och estetiska perspektiv på sin undervisning och sitt kunskapsområde, på eleverna och de erfarenheter de har med sig.” (Aulin-Gråhamn, 2003:39) Det förutsätter att kunskapssynen och kultursynen möts mellan de olika fält som pedagogik och konstnärligt arbete utgör och formar en gemensam kontext att verka inom. Ett vidgat perspektiv på estetik och lärande genererar många möjligheter till fördjupade kunskaper och en större motivation för lärande hos eleverna. För det krävs ett progressivt synsätt på kunskap och lärande.

Estetiska lärprocesser

Aulin-Gråhamn, Persson och Thavenius (2003) utgår från ett vidgat perspektiv på begreppen kultur, estetisk och lärande då de argumenterar för att det estetiska hänger samman med hela skolans verksamhet, skolans kultur och elevernas lärande. De menar att det är hög tid att betrakta estetiken som någonting som rör hela skolans verksamhet. Skolans uppdrag bör formuleras så att det estetiska rör all undervisning.

Tham (2008) presenterar flera exempel på en pedagogik som förenar teori och praktik, med estetiska lärprocesser som en väg till kunskap och lärande. Arbetet utgår från elevernas egna erfarenheter och ofta kombineras olika konstarter och olika ämnesteorier på det vis som Aulin-Gråhamn, Persson och Thavenius (2003) förespråkar. Man hävdar att genom kultur och de estetiska lärprocesserna kan ett fördjupat lärande ske i arbetet med exempelvis språk-, läs- och skrivutveckling.

Dysthe (1996) har forskat på området läs- och skrivutveckling. Hon har undersökt vad som sker i arbete med skrivande och samtal som främsta redskap för lärandet i alla ämnen. De arbetsätt som hon beskriver kan betraktas ur perspektivet estetiska lärprocesser, då skrivande är en av många estetiska uttrycksformer i ett vidgat perspektiv på estetiken. Det handlar om ett skapande som utgår från elevens eget skapande, erfarenheter och reflektioner. Frågeställningarna blir autentiska och kunskapandet satt i relation till eleven själv i dialog med omgivningen. Aulin-Gråhamn (2003) menar att just detta är konstens stora fördel, att den ger ett mångtydigt perspektiv på kunskapen.

Det är intressant att betrakta Dysthes (1996) undersökning i perspektivet av att lära genom estetiska lärprocesser. Det hon undersökt är lärande genom skrivprocesser inom flera olika ämnen. Hennes forskningsresultat är i högsta grad intressant för undervisningen i svenskämnet. Skrivande är ett av många estetiska uttryck som sätter elevernas eget skapande i centrum. Undervisningen utgår från elevernas egna texter och samtal om dessa och de lär av varandra. Reflektionen och samtalet utgör en central del i processen för lärandet. Hon betonar att ett dialogiskt och flerstämt klassrum inte bara är en nödvändighet för att få ämneskunskap och utveckla självständigt tänkande, utan också för att det är en modell för hur människor fungerar i ett demokratiskt samhälle. Elevernas tankar blir tydligare och de får möjlighet att göra sin röst hörd.

I Dysthes (1996) undersökning är det den skriftliga och den muntliga språkanvändningen som är fokus i lärprocessen, men även andra estetiska uttrycksformer kan användas på liknande sätt för att stimulera till skapande, upptäckande, kreativitet, samtal och reflektion som olika delar i lärandet. Arbetsättet kan ses ur ljuset av den radikala estetiken och den erfarenhetsbaserade pedagogiken som möjliggör att upplevelser, känslor och analys knyts samman. Det personliga, det sociala och det kollektiva möts.

På uppdrag av Myndigheten för skolutveckling har Frykholm (2007) skrivit en artikel i rapporten *Att läsa och skriva*. Där beskriver han hur estetiska uttrycksmedel utgör en viktig aspekt i en rik lärandemiljö. Han anser att för att den pedagogiska utgångspunkten ska vara en meningsskapande undervisning där kunskapen fördjupas och förstärks genom mediering till olika gestaltningar och uttrycksformer.

Kunskaperna blir djupare och mer befästa om de kopplas till upplevelser av olika slag. Drama, dans, rytmik, musicerande och skapande i bild, form och text bör därför vara viktiga inslag i all verksamhet i förskolan och i skolan. Uttryckssätten kan med fördel integreras med varandra för att

skapa en rik lärmiljö där vi lär oss med alla sinnen. Det gäller även när vi ska lära oss att läsa och skriva. (Frykholm, 2007:103)

Med estetiska lärprocesser som redskap kan ett fördjupat och förstärkt lärande ske. Det är aspekter av estetiska lärprocesser enligt Selander (2009). En vidgad syn på kunskap där estetiken utgör en komponent i vår bearbetningsprocess av information för att förstå och för att skapa kunskap. Estetiken har en funktion som redskap för tolkning och mediering av information, i syfte att skapa förståelse. Meningsskapandet och förståelse utvecklas då informationen knyts till individens egna erfarenheter och fördjupas då den formuleras om i olika gestaltningar och uttrycksformer.

Lindström (2009) föreslår en definition av estetiska lärprocesser utifrån forskning inom bildområdet, men som han antar är gällande för hela området estetiska lärprocesser. Han ringar in fyra aspekter av förhållandet mellan estetik och lärande. Aspekterna är lärandeformer som han kategoriserat i fyra grupper; *om*, *i*, *med* och *genom* estetiska ämnen eller verksamheter. I ett senare avsnitt presenteras en modell han byggt för att synliggöra lärandeaspekter utifrån mål respektive medel. (se s.22)

Den modesta estetiken

Thavenius (2003 a) talar om den modesta estetiken i skolan. I begreppet modest lägger han en anspråkslös och blygsam estetik. Han konstaterar att estetiska verksamheter har en åsidosatt, undanskymd ställning i skolan. Skolans verksamhet utgår från ett perspektiv som bygger på motsättningar mellan lek och allvar. Leken ses som en onyttig sysselsättning som inte är särskilt intellektuell medan det som betraktas som allvar är på riktigt, nyttiga och intellektuella verksamheter. Utifrån denna diskurs kategoriseras det praktiskt och estetiska som lek och exempelvis naturvetenskap som allvar. Den här kategoriseringen av skolämnen har Sandh (2006:85) beskrivit i följande figur:

Lek	Allvar
Musik?	Matematik?
Bild?	Historia?
Dans?	Engelska?
Teater?	Svenska?

Figur 1. Lekämnen och riktiga ämnen?

Detta synsätt vilar på en föreställning där man särskiljer lek och lärande. Ett synsätt där skolämnena har en hierarkisk positionering till varandra och där de teoretiska ämnena har en högre ställning än de estetiska och praktiska. Kultur och konstnärlig verksamhet åses som motsatsen till det vetenskapliga. Sandh (2006) hävdar att det är en olycklig uppdelning och Thavenius (2003a) menar att utifrån denna diskurs kommer estetiken och kulturens roll i skolan inte ha någon funktion för lärandet och kunskapandet. Man formulerar inga särskilda mål att sträva efter eller att uppnå. Inte heller specificeras några kunskaper som arbetet med estetik i skolan ska utveckla. Kulturinslag i skolan finns där för att lätta upp och göra skolan lite roligare. Estetiska verksamheter betraktas som en paus från det teoretiska och intellektuella arbetet. Kulturens roll begränsas till att fungera som avkoppling från det tyngre teoretiska arbetet i skolan och syftet med estetisk verksamhet är att ha roligt tillsammans.

Thavenius (2003a) anser att med detta synsätt på estetik kan kulturen ha två möjliga vägar in i skolans verksamhet. Den ena är en *fostrande* tradition. Där eleverna ska lära sig skilja på god och smaklös kultur. Eleverna ska vaccineras mot skräpkultur. Den andra uppfattningen är vad han kallar *det fria skapandet* som kan betraktas som en pausaktivitet ifrån det allvarliga skolarbetet. Det fria skapandet ska inte styras och heller inte integreras med något annat. Han är starkt kritisk till de båda diskurserna inom den modesta estetikens, skapande och fostrande. Det fria skapandet är en alltför anspråkslös inställning till estetikens möjligheter och den fostrande förmedlar ett synsätt som rangordnar estetiska uttryck och kunskaper. Där det finns en god smak, ett kulturarv och en kanon som är överlägsna andra konstformer. Den modesta estetikens, med de olika diskurserna skapande och fostrande, är den vanligaste i dagens skola. Den modesta estetikens lyfter inte fram det potentiella lärande som konsten och estetikens kan tillföra skolan. ”De har ingenting att säga om hur lärandets kultur eller om estetiska läroprocesser utom möjligen att skolans undervisning ska vara knuten till en kulturell kanon.” (Thavenius, 2003 a:93)

Aulin- Gråhamn, Persson och Thavenius (2003), Tham (2008) samt Kupferberg (2009) argumenterar alla för att sätta fokus på processen istället för på resultatet. Det är på vägen mot målet som lärandet sker. Det är ett arbetssätt som skiljer sig från den traditionella skolans sätt att mäta kunskaper i form av test och prov. Den modesta estetikens som är den som övervägande regerar i skolan kan ses som ett uttryck för en traditionell skolform med en kultur- och kunskapsyn som inte tar tillvara estetikens potential för ett mångsidigt, flerstämmigt lärande.

Den radikala estetikens

Kupferberg (2009) anser att det är av största vikt att lyfta fram lärandeperspektivet bakom estetiska läroprocesser. Det viktiga är inte hur bra produkten blir, utan vad man lär sig på vägen. Skolan och pedagogens roll blir därmed att möjliggöra för eleverna att välja och utveckla olika former av estetiska uttrycksmedel. ”Lärares uppgift är att få eleverna att arbeta mera som konstnärer själva gör, att leka med olika medier i syftet att locka fram det som är autentiskt, det som är baserat i den personliga erfarenheten. Men detta kräver en typ av estetisk undervisning som från början erbjuder en repertoar eller palett av olika estetiska uttrycksmöjligheter” (Kupferberg, 2009:116). Det är ett arbetssätt som utgår från erfarenhetspedagogiken och den progressiva synen på kultur i skolan. Det finns också stöd för detta i läroplanen för skolan där förmågan till eget skapande är ett av de övergripande målen. Eleverna ska utveckla sina förmågor så att den ”kan använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans.” (Lgr 11). Sundin (2003) anser att den vertikala indelningen av kulturen, i högt och lågt, fint och fult har utvecklats mot en horisontell mångfald.

Thavenius (2003 b) använder begreppet radikal estetik för detta synsätt. Han skriver att arbetet med den radikala estetikens i skolan kan ge eleverna en röst och med en utgångspunkt i att de har något viktigt att säga. Gestaltandet ger möjlighet att upptäcka, reflektera och diskutera tankar och idéer. Den radikala estetikens ger eleverna möjlighet att se saker satta i ett sammanhang. De blir konkreta när de knyts till elevernas egna erfarenheter. Med en radikal estetik i skolan kan ett arbetssätt med lärande genom estetiska läroprocesser omfatta hela skolans verksamhet.

Ett liknande synsätt på estetikens presenterar Marner och Örtegren (2003). De menar att det estetiska perspektivet på lärande handlar om att de- och rekonstruera kunskap istället för att reproducera. I ett sådant sätt att se blir estetiska läroprocesser inte enbart en fråga om att sinnesförnimmelse ska påföras den pedagogiska rationaliteten i syfte att göra den mindre teoretisk. Snarare handlar det om att tänka på ett nytt sätt i skolan. Marner och Örtegren (2003:81)

Lindström (2009) diskuterar utifrån både modest och radikal estetik i sin teoribildning. Han utvecklar teorier kring estetiska lärprocesser (se ovan s. 19) och söker begriplighet genom att särskilja mål respektive medel för lärandet, utifrån kategorierna konvergent, divergent, mediespecifikt och medieneutralt lärande. Nedan presenteras Lindströms figur över estetiska lärprocesser (Figur 2). Han har tagit stöd av Thavenius (2003), Aulin-Gråhamns (2003), Marner och Örtengren (2003) i utformandet av den.

		MÅL	
		Konvergent	Divergent
MEDEL	Medie-specifika	Lärande OM Konst & Medier	Lärande I Konst & Medier
	Medie-neutrala	Lärande MED Konst & Medier	Lärande GENOM Konst & Medier

Figur 2. Estetiska lärprocesser - modell

Konvergent lärande: målet som ska uppnås är givet på förhand. Det är bakåtblickande så till vida att man illustrerar eller levandegör något som redan är färdigt, man tillägnar sig fakta och färdigheter.

Divergent lärande: målet uppnås genom att man kombinerar vad man vet för nya syften och sammanhang. Det är ett framåtblickande så till vida att man bidrar till något som ännu är ofärdigt. Man tillägnar sig förståelse och förtrogenhet.

Mediespecifikt lärande: är konstnärliga lärprocesser är budskapets form särskilt viktig. För att uppnå sitt syfte måste man ha kännedom om olika material (genrer), kunna välja det lämpligaste och undvika att bli dess fånge. Först då kan materialet (genren) bli ett medium för vad individen vill uttrycka.

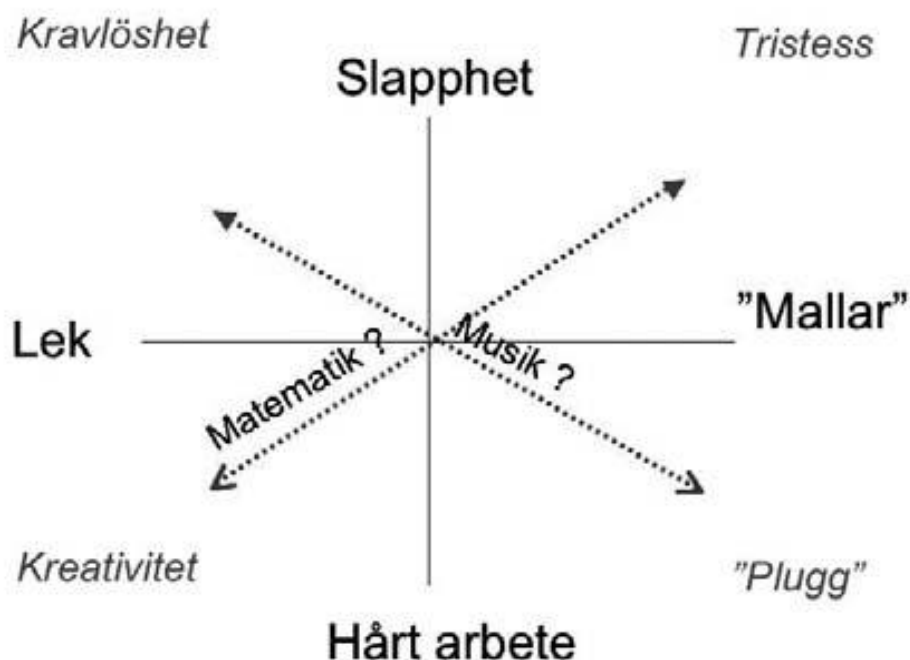
Medieneutralt lärande: är instrumentella lärprocesser och syftar inte i första hand till att göra unga människor bekanta med medie- eller konstvärlden. Det främsta målet är i stället att främja kunskaper i, eller i samspel med, andra ämnen (lärande med) eller barnets själsliga utveckling (lärande genom).

I mitt arbete har jag tagit intryck av Lindströms idé kring lärande *om, i, med och genom* konst och medier. Hans modell, redovisad i fig 2, berör på flera punkter de aspekter av estetiska lärprocesser som jag i min studie väljer att använda för att kategorisera det empiriska materialet. Lindströms teorier bidrar till inspiration när jag i mitt arbete prövar och utvecklar analysmodell utifrån Sandh (2006).

Sandhs analysmodell

Myndigheten för skolutveckling har givit uppdrag genom Sveriges Musik- och Kulturskoleråd (SMoK), till Håkan Sandh, att ta fram förslag för hur grundskolan och musik och kulturskolan med gemensamma krafter ska utveckla arbetet med estetiska lärprocesser. Sandh har förankrat sina resonemang i tidigare forskning av bland annat Sundin (2003), Thavenius (2003) och Aulin-Gråhamn (2003) när han hävdar att vi är präglade av uppfattningen att ”arbete och ha tråkigt är nyttigt, lek och glädje onyttigt. Du lär dig när du har tråkigt. När du leker lär du inget och slösar bara tid.” (Sandh, 2006:83) Han ifrågasätter starkt den uppfattningen och föreslår en analysmodell för lärande där *lek* står som ena polen i lärande och *mallar* som den motsatta. Han argumenterar för en analysmodell där alla ämnen kan röra sig fritt mellan polerna *lek* och *mallar*, samt *hårt arbete* och *slapphet*.

Mallar ska förstås som ”det färdiga, det redan uppordnade, den färdigtuggade kunskapen” (Sandh, 2006:83). Det är en modest syn på estetik utifrån den smakfostrande aspekten. Det finns en färdig uppfattning, en mall över vad som är fin konst som ska läras ut. I analysmodellen finns också den modesta estetiken i form av det fria skapandet, som paus från skolarbetet representerat i det övre vänstra hörnet. Estetiska lärprocesser placerar han i det nedre, vänstra hörnet. Jag gör tolkningen att Sandhs (2006) placering av estetiska lärprocesser i analysmodellen samstämmer med Thavenius (2003b) beskrivning av *radikal estetik*. En estetik som också Selander (2009), Marner och Örtegren (2003), Kupferberg, 2009, Aulin- Gråhamn, Persson och Thavenius (2003), Tham (2008) förespråkar för lärande.

Figur 3. Analysmodell för olika energier i lärandet.

Ett trist reproducerande utan konstnärlig tolkning kan liknas vid mallar. Hårt arbete uppstår bara när kraven är tillräckligt höga – men inte för höga. Poängen med figuren är med andra ord att skolan blir bäst när alla ämnen, lärare och elever ofta befinner sig i det nedre vänstra hörnet. Då kan undervisningen bli full av estetiska lärprocesser! (Sandh 2006:83)

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Det här kapitlet innehåller en beskrivning av det tillvägagångssätt jag använt för insamlandet och bearbetningen av mitt data. Kapitlet är uppdelat i flera avsnitt där jag motiverar val av metod, redogör för insamlandet av data, och förklarar arbetets uppbyggnad för bearbetning av materialet. Den stegvisa metoden för bearbetning av data och analys, presenteras. Där förklaras också den analysmodell jag använt, som är en vidareutveckling av Sandhs analysmodell (Figur 3). Därefter behandlas avsnittet urval, genomförande av intervjuer, och studiens tillförlitlighet och trovärdighet, forskningsetiska krav, samt en metoddiskussion.

Metodteoretisk ansats

Undersökningen är en kvalitativ studie. Min metodansats är inte att söka mängd kvantitativa data, utan att söka ”kvaliteter”, dvs. belysa delar ur ett avgränsat empiriskt material. Alan Bryman, professor vid Loughborough University, har samlat erfarenheter från en bredd av metodteoretiker och hans samlingsvolym ger mig huvudsakligt metodteoretiskt stöd i samband med mitt metodbygge (Bryman, 2009). Det är informanternas perspektiv som intresserar mig och kvalitativa metoder möjliggör enligt Bryman (2009) att se världen med informanternas ögon. Därför har jag använt mig av intervjuer.

Datainsamling

Det empiriska materialet i studien utgörs av semistrukturerade intervjuer. Det innebär att intervjun är organiserad som ett samtal kring några ämnesområden. Intervjun styrs av ett antal öppna frågeställningar. På så sätt kan jag beröra mer omfattande frågeställningar, nå en större svars villighet och större möjligheter att konstatera bristande svarsförmåga (Andersen 1998:164). En intervjuguide (bilaga 1) med ett antal frågeställningar har utarbetats. Ordningföljden på vilket sätt informanterna besvarat frågorna har varierat. Flexibiliteten är en av de fördelar som Bryman (2008:415) framhäver med den semistrukturerade intervjun. Anteckningar har förts under intervjun och till stöd för anteckningarna spelades intervjun in. Med hjälp av ljudinspelning dokumenteras allt som sägs och det ger en möjlighet att gå tillbaka för att lyssna på nytt. Genom kvalitativa forskarintervjuer får man mer djuplodade svar och kan också ställa följdfrågor och reda ut eventuella missuppfattningar (Andersen, 1998). En provintervju genomfördes, även det med utgångspunkt i den metodteori jag tagit fasta på.

Analysmetod

Data har samlats in och behandlats enligt stegen i grounded theory (Bryman, 2009). Denna metod kännetecknas av att forskaren låter olika teman och kategorier växa fram successivt, förhåller sig öppen till sina empiriska data. Det går ut på att sortera, sätta namn och etikett på intervjuutskriften. Arbetssättet liknar bearbetningen vid kvantitativa undersökningar men kodningen inom grounded theory är av merprövande slag (Bryman, 2009). Kategorierna har vuxit fram under bearbetningen av materialet. Det är en av fördelarna med metoden. På så sätt formas koderna och kategorierna för tolkning av data under insamlandet och bearbetandet av data, istället för att i förväg passas in i standardiserade koder. (Bryman 2009:516)

Jag har också valt att ställa resultatet mot tidigare forskning och med hjälp av Sandhs analysmodell (Figur. 3) testa om Skapande skola-projekten enligt den har integrerat estetiska läroprocesser i skolan. Dessutom undersöks vilken estetik, den modesta eller den radikala (Thavenius, 2003) som

Skapande skola-projekten omgärdas av. För att möjliggöra undersökningen har jag vidareutvecklat Sandhs analysmodell (Figur 5). På vilket sätt kommer jag att förklara stegvis under avsnittet Analysmetod.

Urval

I studien ingick tre skolor som alla medverkat i Skapande skola-projekt. Jag sökte bredd i urvalet och valde därför skolor som har olika förutsättningar, vad gäller geografisk lokalisering, antal elever samt skolhuvudman. Skolorna i studien ligger i Mellansverige. Två har en kommunal huvudman och den tredje är en friskola. En av de kommunala skolorna ligger i en av regionens större städer medan den andra är placerad i en liten ort i glesbygd. På detta sätt har jag hanterat validiteten i undersökningen. En provintervju genomfördes.

Beskrivning av undersökningsobjekten

Undersökningen genomfördes på tre skolor i samma län.

- Skola 1 är en friskola för år F-9. Stadsmiljö. Skolan har en kulturprofil. Skolan har omkring 450 elever, varav år 7-9 omkring 135 elever.
- Skola 2 är en kommunal skola år F-9 omkring 400 elever, varav i år 7-9 136. Landsbygd. Skolan har omkring 135 elever.
- Skola 3 är en kommunal skola 7-9. Stadsmiljö. Skolan har omkring 560 elever. En klass 7-9 nyanlända elever, samt sex parallellklasser år 7, 8 och 9. Av dessa har tre klasser musikprofil och tre klasser estetisk profil.

Informanter

Av anonymitetsskäl används genomgående fingerade namn.

- Anna är pedagog på skola 1. Hon är mentor i år 7 och undervisar i engelska och franska.
- Britt är pedagog på skola 2 och undervisar i svenska.
- Cilla är pedagog på skola 3 och undervisar i svenska och engelska i år 7-9.
- Emma är verksamhetsledare/rektor på skola 1 med utbildningsbakgrund som pedagog i matematik och NO.
- Lars är verksamhetsledare/rektor på skola 2 med utbildningsbakgrund som SYO-konsulent.
- Karin är verksamhetsledare för kommunens kulturcentrum och ansvarig för Skapande skola-projekten i kommunen gentemot alla kommunens skolor, varav skola 3 är en.
- Kulturarbetare Stina är bildkonstnär
- Kulturarbetare Kalle är musiker och musikpedagog
- Kulturarbetare Eva är dramapedagog

Bortfall

I studien har jag sökt en jämn fördelning mellan skolorna. Avsikten har varit att studien ska omfatta en rektor eller verksamhetsledare, en pedagog samt en kulturarbetare per Skapande skola-projekt. En av kulturarbetarna har fallit bort i en av kommunerna. Eftersom studien inte

genomförs i komparativt syfte så har jag istället valt att ta med två kulturarbetare från samma kommun istället.

Genomförande

Intervjuer

Studien har byggts upp av 9 intervjuer med 9 olika personer. Jag bokade tid för enskilda intervjuer med informanterna. Enskilda intervjuer utfördes genomgående. För att vara väl förberedd inför intervjusituationen använde jag mig av Brymans checklista för kvalitativa intervjuer (2009:445). Jag gick igenom intervjumallen för vara säker på att jag inte skulle behöva använda mig av den under intervjun, utan helt kunna följa med i resonemangen som informanterna förde och följa dem i deras tankegångar, men ändå fånga in de ämnen och frågeställningar som jag formulerat i intervjumallen. Att komma ihåg och relatera till det som sagts tidigare i intervjun är en av de kriterier för en framgångsrik intervjuare enligt Bryman (2009:420) Jag frågade ännu en gång om samtycke för att spela in intervjun som stöd för mitt minne. Intervjun inleddes med förklaringen av syftet med studien och min ingång i undersökningen. Varje intervju tog mellan 30-50 minuter och ägde rum på informanternas arbetsplats. Total inspelad intervjutid blev ca 5,5 timmar.

Analysarbetets stegvisa uppbyggnad

Intervjuerna har transkriberats och sedan har svaren kategoriserats efter frågeställningarna. Materialet i studien bearbetas i flera steg. I det följande redogörs för min stegvisa uppbyggnad av analys. De presenteras närmare nedan, men går ut på följande:

- I. Tydliggöra kategorier som framträtt.
- II. Kategorier inplacerade i egen skapad figurform.
- III. Mitt arbetes kategorier ihopsatta med Sandhs modell.

I min studie prövar och utvecklar jag som ovan nämnts Sandhs analysverktyg (se fig 4). För att göra informanternas svar analyserbart har jag använt mig av kodning av data enligt grounded theory, som är en metod för att bearbeta kvalitativt data (se tidigare avsnitt om Metodteoretisk ansats). Kodningen resulterade i följande tre kategorier; Kodningen resulterade i följande tre kategorier; *"Lära genom kultur och konst"*, *"Lära om kultur och konst" samt "Kultur och konst – en paus"*. Detta visas i Tabell 2. Tanken är att synliggöra huruvida de olika kategorierna integrerar estetiska lärprocesser i skolan, samt vilken estetik – en modest eller radikal – de olika kriterierna omfattar.

Tabell 2. Kategorier i studien.

1	Lära genom kultur och konst	Integrerar estetiska lärprocesser	Radikal	
2	Lära om kultur och konst	Integrerar estetiska lärprocesser	Radikal	Fostrande Modest estetik
3	Kultur och konst – en paus	Integrerar inte estetiska lärprocesser		Fritt skapande/Paus Modest estetik

Av kategorierna går de första två av dem in i vad jag definierar som estetiska lärprocesser som integreras i skolan. Kategori 3, kultur och konst – en paus, anser jag är en modest syn på estetiken som inte kan anses räknas in estetiska lärprocesser. Det handlar inte om ett lärande, utan snarare en paus från lärandet och kan därmed inte inbegripas i begreppet estetiska lärprocesser. I mitt analysarbete kommer jag för att tydliggöra kategorivalet även presentera det inplacerat i en figurmall. Alla kategorierna utifrån min datainsamling presenteras i Figur 4. Figuren visar samma information som tabell 1, men som en bild.

Fritt skapande/ paus i arbetet Modest estetik Kultur och konst – en paus	Fostrande Modest estetik Lära om
Estetiska lärprocesser Radikal estetik Lära genom Lära om	Fostrande Modest estetik Lära om

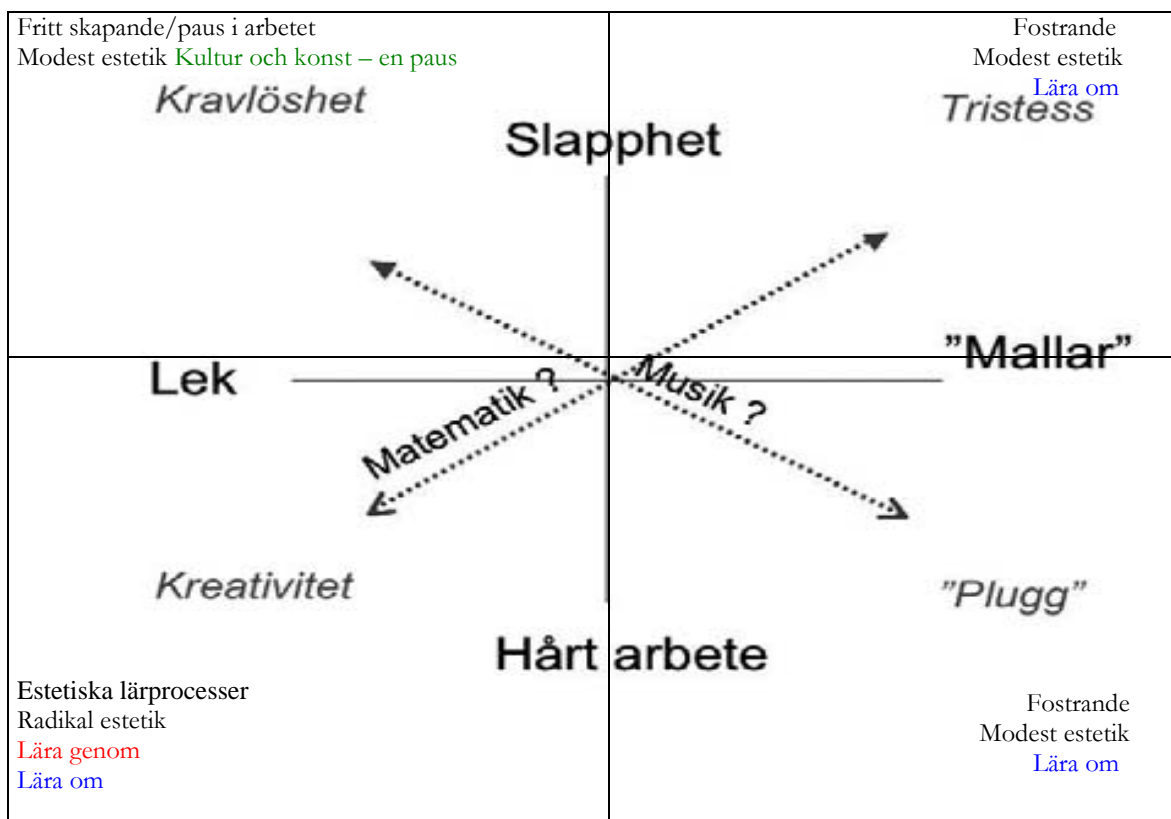
Figur 4. Figur över kategorierna (1-3)

Utifrån de kategorier jag använt i tabell 1, valde jag att analysera frågeställningen; *vad* är estetiska lärprocesser i skolans kontext? Informanternas svar på vad estetiska lärprocesser är, kommer att problematiseras utifrån tidigare forskning inom området.

Vidare har jag utifrån samma kategorier analyserat *hur* och *varför* skolorna genomfört Skapande skola-projekt. Informanternas svar på *hur* och *varför* Skapande skola-projekt genomförs kommer att problematiseras med utgångspunkt i Sands analysmodell (Figur 2). Dock i en, av mig, vidareutvecklad version. Där min ovan presenterade, figur över kategorierna (Figur 4) sammanförs med Sandhs analysmodell (Figur 3). Nedan presenteras de sammanfogade figurerna (Figur 5).

Figur 5 är som redan nämnt en, av mig, vidareutvecklad modell för att analysera huruvida Skapande skola-projekten i studien integrerar estetiska lärprocesser i skolan. Analysmodellen ger en bild av var Skapande skola-projekten positionerar sig i skolans verksamhet. Beroende på positioneringen kan man också utläsa om det är en radikal eller modest estetik det är frågan om. Jag förklarar här var de olika kategorierna, 1. *Lära genom kultur och konst*, 2. *Lära om kultur och konst*

och 3. *Kultur och konst en paus*, som jag använder i undersökningen kommer att positionera sig. För att förtydliga kopplingen mellan kategori och position i figuren har jag använt färgmarkeringar.

Figur 5. Utveckla variant av sands analysmodell.

I det följande tydliggörs mina kategorival:

Kategori 1. *Lära genom kultur och konst* positionerar sig i nedre vänstra hörnet, i Sandhs analysmodell. Det är den position i systemet där estetiska lärprocesser är möjlig i skolan (Sandh, 2006). Det vill säga att informanternas svar som hamnar under kategori 1 i undersökningen visar att Skapande skola- projektet integrerar estetiska lärprocesser i skolan. Den positioneringen i analysmodellen tyder enligt mig på en radikal estetik.

Kategori 2. *Lära om kultur och konst* kan placera sig i tre olika rutor i systemet. Den ena positionen är i den nedre vänstra rutan, i analysmodellen. Det är den position i systemet där estetiska lärprocesser är möjlig i skolan (Sandh, 2006). En radikal estetik.

Den andra positionen är i övre högra rutan eller nedre högra rutan, intill *mallar*. Kategori 2 är i det fallet en fostrande, modest estetik. *Mallar* ska förstås som ”det färdiga, det redan uppordnade, den färdigtuggade kunskapen” (Sandh, 2006:83) Det är en syn på kunskap som jag väger in i begreppet modest estetik utifrån den smakfostrande aspekten. Det finns en färdig uppfattning, en mall över vad som är fin konst som ska läras ut.

Kategori 3. Kultur och konst – en paus, har jag med stöd av Thavenius (2003a) tolkat vara en modest syn på estetiken som inte kan anses räknas in estetiska lärprocesser. Den kategorin handlar inte om ett lärande, utan snarare om en paus från lärandet, och kan därmed inte inbegripas i begreppet

estetiska lärprocesser. Det är en modest syn på estetiken. I Sandhs analysmodell hamnar den kategorin i övre vänstra rutan.

Den vidareutvecklade analysmodellen (Figur 5) är det analysverktyg som jag kommer ha för att testa huruvida Skapande skola-projekten integrerar estetiska lärprocesser i skolan.

Metoddiskussion

Redan före min resultatpresentation vill jag lyfta fram en del aspekter som man bör ha med sig inför analysen. Undersökningen är genomförd under kort tid och med ett relativt litet omfång. Organisationen för hanteringen av Skapande skola-projekt har eventuellt hanterats olika i de olika kommunerna. Jag valde att genomföra en studie som omfattar flera yrkeskategorier erfarenheter av Skapande skola-projekt. Bredden av perspektiv från olika yrkeskategorier, på arbetet med Skapande skola-projektet, gör resultatet mer tillförlitligt. Bryman (2009:369) menar att mycket av kritiken mot kvalitativa studier berör möjligheterna att generalisera resultatets. Genom att vända mig till tre olika skolor, alla i olika kommuner och med olika geografiska och socioekonomiska förutsättningar, både stadsskolor och en glesbygdsskola sökte jag en breddning. Bland skolorna finns också både kommunala skolor och en friskola. Det ökar möjligheten till ett mer generaliserbart resultat. Elevernas perspektiv på att arbeta med Skapande skola-projektet finns inte med i studien. Det är i högsta grad ett intressant perspektiv. Det är dock ett perspektiv som inte innefattas i studiens syfte.

Reabilitet och validitet- tillförlitlighet och trovärdighet

För att kunna utvinna mer generella kunskaper om studiens syfte och frågeställningar har jag som ovan nämnts valt att undersöka tre skolor med olika förutsättningar i fråga om geografisk placering (infrastrukturella), socioekonomiska förhållanden och skolform - friskola och kommunal skola. På så sätt kan jag urskilja vad som kan betraktas som generellt för arbetet med estetiska lärprocesser i högstadieskolor och Skapande skola satsningar. Detta görs eftersom det då blir tydligare vad som är specifikt för den enskilda skolan eller generell kunskap.

Forskningsetiska krav

Jag har inför studiens genomförande tagit del av de forskningsetiska principerna. Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjande kravet gäller för svensk forskning (Bryman, 2009). På följande sätt hanterat de etiska frågeställningarna i undersökningen. Informanterna har informerats om studiens syfte i ett brev samt muntligen vid intervjutillfället (bilaga 2). De informerades om att deltagandet var frivilligt och att de när som helst kunde välja att inte delta som informant i studien. Samtliga samtyckte till att intervjun spelades in. För att säkerställa informanternas anonymitet så är alla namnen utbytta. Skolornas namn är också borttagna.

RESULTAT OCH ANALYS

Under kapitlet Resultat och analys kommer undersökningens frågeställning *Integrerar Skapande skola-projekt estetiska lärprocesser i undervisningen?* att besvaras.

Kapitlet är uppbyggt på följande vis. Det består av tre avsnitt med efterföljande underrubriker delanalys och delslutsats. I avsnitt A kommer informanternas svar på frågeställningen *vad* estetiska lärprocesser är att behandlas. Under avsnitt B kommer svaren på *hur* och *varför* Skapande skola-projekten genomförts att behandlas. Ett tredje avsnitt belyser även faktorer kring hinder för att estetiska lärprocesser integreras i undervisningen.

Under materialbearbetning har tre kategorier av vad estetiska lärprocesser är utkristalerats. Informanternas uppfattning om vad estetiska lärprocesser är överensstämmer i stor utsträckning med de aspekter på begreppet som tidigare forskning vägt in i betydelsen. Därför har jag utifrån studiens data valt att presentera resultatet med utgångspunkt från kategorierna;

1. *Lära genom kultur och konst*
2. *Lära om kultur och konst*
3. *Kultur och konst – en paus*

Citat finns med för att styrka vad som är informanternas åsikter och mina tolkningar av dem. Urvalet av citat har skett utifrån ämnesrelevans och citaten syftar också till att spegla den enskilda informantens svar. Citaten från informanterna kommer att kategoriseras och problematiseras utifrån teorier i delanalyserna.

Avsnitt A. Vad är estetiska lärprocesser?

Begreppet estetiska lärprocesser är centralt i detta sammanhang och studien behöver ringa in vilken syn på estetiska lärprocesser som finns hos de som arbetar inom Skapande skola- projektet. Under de tre kategorierna presenteras här, min definition av kategorierna och informanternas svar på vad begreppet estetiska lärprocesser omfattar.

Lära genom kultur och konst

Kategorin *lära genom kultur och konst* omfattar enligt mig en radikal estetik. Lära genom kultur och konst är ett perspektiv på lärandet som sätter fokus på processen istället för produkten. Pedagogerna Anna definierar begreppet estetiska lärprocesser på följande vis; ”Att lära genom estetiska lärprocesser är ett lärande med betoning på lärprocesserna.”(Anna) Den aspekten av estetiska lärprocesser framträder hos flera av studiens informanter. För bildkonstnären Stina är estetiska lärprocesser ett begrepp som är okänt. Men hon säger att hon kan tänka sig att det handlar om att man lär genom estetik och konstnärlig verksamhet. Ett lärande genom att utöva konstnärlig verksamhet. Anna är liksom Stina är inne på den definition av begreppet. Anna berättar om en lektion i franska där uttalet övades. Spontant utvecklades en talkör som upprepade orden gång på gång och kopplade rörelser till orden. ”Vid ett senare lektionstillfälle tvekade en av eleverna på uttalet men då eleven påmindes om rörelsen de använt i talkören så mindes eleven hur det uttalades.” (Anna) En liknande beskrivning ger verksamhetsledaren Karin. Hon uppfattar estetiska lärprocesser som något som vidgar dina sinnen mer än när du läser. Genom att jobba och känna, lever det sig kvar och det leder till ett lärande på djupet. Det är ett arbetssätt där man vågar

experimentera och hitta nya lösningar. Kunskapen knyts till en upplevelse och bearbetas antingen före eller efteråt. ”Du får en upplevelse, som du kan bearbeta och jobba med dig själv. Precis som om du ser ett drama, du ser en teaterföreställning, antingen jobbar du med det innan eller efter. Du kan lägga in det i ett tema.” (Karin)

Verksamhetsledaren Emma lyfter också fram estetiska lärprocesser som ett undersökande arbetsätt och ett medel för lärande. Begreppet handlar enligt henne om att se lärandet i en process och det handlar om ett didaktiskt ställningstagande om man använder estetiska lärprocesser i skolan. Det handlar om att ta ställning till varför och hur vissa kunskaper ska övas hos eleverna. Att man i verksamheten jobbar med lärande på olika sätt och ger möjlighet att uppleva och lära med flera sinnen.

Ytterligare en aspekt av att lära genom estetiska lärprocesser är att genom detta arbetsätt kan elevernas självförtroende stärkas. Eleven får verktyg för att uttrycka sig och kan på så vis lyckas bättre i flera sammanhang. ”Om man lär känna sin kropp och sin röst så kanske man blir mer säker i sin roll och då blir det naturligtvis annat när man producerar skriftligt saker.” (Cattis) Estetiska lärprocesser kan enligt Cattis och det liknar de resonemang som dramapedagogen Eva också för. Hon definierar estetiska lärprocesser som ett sätt att lära, ett sätt att få kunskap om sig själv, om andra och sitt sätt att vara.

Lära om kultur och konst

Kategorin *lära om kultur och konst* kan enligt mig omfatta både en modest och radikal syn på estetik. Den ena är att en smakfostrande, modest estetik, där eleverna ska lära sig vad som är bra kultur och konst. Den estetiken har inte räknats in i begreppet estetiska lärprocesser av någon av informanterna i studien.

Den andra aspekten av att *lära om kultur och konst* är den att lära om olika estetiska uttryckssätt, hantverk och tekniker för att eleverna själva ska kunna använda dem som uttrycksmedel. Den aspekten anser jag vara ett perspektiv på radikal estetik.

Det är också en aspekt som lyfts av flera av informanterna. Emma anser att estetiska lärprocesser dels är att lära genom estetiken men också att producera, presentera och skapa själv. ”Så det är inte bara lärandet. Att inte bara jobba med inputen utan också att se att det också har blivit en kunskap. Att få visa det på olika sätt.” (Emma)

”Estetiska lärprocesser handlar om att lära sig med hjälp av konstnärliga uttryck så som bild, film, drama och forumteater.” (Britt)

Exempel på det arbetssättet berättar Britt om. Varje år genomför hon ett filmprojekt i år 8. Där kombineras konstarter och ämnesteorier genom undervisning i filmteori, filmteknik, berättande och olika teman som vävs samman i undervisningen i svenska.

”Då får de göra en liten berättelse på ett tema om vänskap eller mobbing. Eller ett tema som ligger nära till hands. Också har jag lite filmteori med dem, och så får de göra ett väldigt enkelt synopsis och ett bildmanus. Och sen får de filma, och sen får de redigera. Och så tittar vi då på filmerna och har ett premiärdatum och så där, så vi i klassen tittar på alla filmerna tillsammans och då jag ger konstruktiv kritik.” (Britt)

Att lära om kultur och konst är också ett sätt att sätta kunskaperna i ett större sammanhang. Genom att förena teori och praktik så får eleverna en möjlighet att se kopplingen mellan kunskapen och dess nytta och användningsområden.

”Det är liksom lätt också att stanna vid att det är att arbeta med flera olika sinnen men det är ju också att se sambanden mellan yrken och rent teoretiska kunskaper. Kunna se hur man har nytta av de här kunskaperna som man jobbar med i skolan, var används det någonstans, varför ska vi lära oss det här? I matematik tycker jag det är särskilt viktigt för det kan bli så abstrakt från årskurs 7 och uppåt. Man jobbar med ekvationer till exempel...ja varför ska vi göra det? Och sen om man funderar på att alla konstruktioner bygger på matematiska beräkningar och då används ju ekvationer till exempel. Alltså vill man bli arkitekt så behöver man behärska sig det, matematiska ekvationer. Många arkitekter behöver göra det för att jobba med hållfasthet och så... och då måste man kunna det. Annars går det inte (skratt) Så det är ju också estetiska lärprocesser, att se nytta med kunskapen i yrken eller vad ska man säga verkliga livet. Ja så tänker jag.” (Emma)

Kultur och konst – en paus

I studien framkommer också en syn på estetiska lärprocesser som hamnar under kategorin *kultur och konst – en paus*. Begreppet estetiska lärprocesser är inte helt bekant för rektorn Lars men i tanken på vad begreppet kan innebära tar han upp retoriken för språkets betydelse, samt bild och slöjd. Det framgår i hans resonemang kring kultur i skolan att estetiska lärprocesser kan fungera som en ”ventil”, ett andhål från undervisningen som gör att man mår lite bättre. ”När vi tragglar på med glosor och NO så ser man glädjen i att få gå till bra bildsal och en bra bild. Och så kommer man tillbaka och mår lite bättre.. och så slöjden man behöver...och förmodligen skulle vi behöva mer av det. Tillfredsställelsen av att få skapa någonstans gör att man. För många blir det en ventil. Man har det jättebra.” (Lars)

Det finns också uppfattningen att kultur, skapande och konst ska ha en plats utan att det nödvändigtvis kopplats till ett lärande. Att uttrycka sig och sin mening genom konst ska vara möjligt utan att det sätts i ett lärandeperspektiv och med utvärdering och bedömning av kunskaper som del av arbetet. Kalle ser estetiska lärprocesser som ett sätt att använda estetiken för att nå kunskapsmålen i högre utsträckning. Något han är kritisk till är ”att lära sig” utifrån estetikens kontext. Han känner en motvilja till att arbetet är målinriktat. Han anser att konst i skolan är bra för att kunna uttrycka sig, utan ett rätt eller ett fel. ”Inte inriktat på rätt eller fel. Vi ska räkna mattetal och inte bara få rätt svar utan också räkna det på ett speciellt vis. Och så måste det få vara. Men att hålla på med något som att uttrycka sig själv, och vi skriver, och vad vi än gör så är det rätt.” (Kalle) ”Jag är allergisk mot ordet att lära sig. [---] Jag tror att man håller på med konst i skolan och idrott för all del tillgodogör vi oss kunskap. Men jag tycker att konst, eller att skriva texter med de här klasserna är bra bara för att?” (Kalle)

Delanalys A – Vad är estetiska lärprocesser?

Det finns ingen entydighet i uppfattningen om vad estetiska lärprocesser är bland informanterna. Sandh (2006) menar att begreppet är diffust, vilket mitt undersökningsresultat också visar. Det gäller även för de som jobbat med Skapande skola-projekt, vars långsiktiga mål är att integrera estetiska lärprocesser i skolan. Undersökningen visar att estetiska lärprocesser är ett mångtydigt begrepp som uppfattas olika av olika personer. Ett resultat som var väntat med tanke på vad tidigare forskning har att säga. De aspekter som framträder har flera beröringspunkter med Lindströms (2009) fyra aspekter av estetiska lärprocesser. Två av informanterna, Lars och Stina, var obekanta med begreppet men delade ändå med sig av sina tankar om vad de trodde att begreppet kunde betyda. Ingen av informanterna inkluderar en modest smakfostrande estetik

(Thavenius, 2003) i begreppet. Sammantaget visar informanternas svar på vad estetiska lärprocesser är att begreppet omfattar både en radikal och en modest estetik. Kategori 1, att *lära genom kultur och konst*, och kategori 2, att *lära om konst*, omfattar aspekter av estetiska lärprocesser som är en radikal estetik. Kategori 3, *Kultur och konst – en paus*, är en aspekt av estetiska lärprocesser som omfattas av en modest estetik.

Sammanfattningsvis visar resultatet av den här delen av undersökningen att informanterna i studien tillsammans läser in följande aspekter i begreppet estetiska lärprocesser:

1. *Lära genom kultur och konst* - En radikal estetik, som sätter fokus på processen och de estetiska lärprocesserna är ett verktyg för lärandet. Ett undersökande arbetssätt som liknar konstnärers sätt att arbeta.
2. *Lära om kultur och konst* - En radikal estetik där eleverna lär om kultur och konst och använder kunskaperna för att själva uttrycka sig eller för att sätta kunskaperna i ett större sammanhang.
3. *Kultur och konst – en paus* - En modest estetik, ur perspektivet det fria skapandet och perspektivet en paus från det tunga skolarbetet. Det är en estetik som inte sätts i ett lärandeperspektiv.

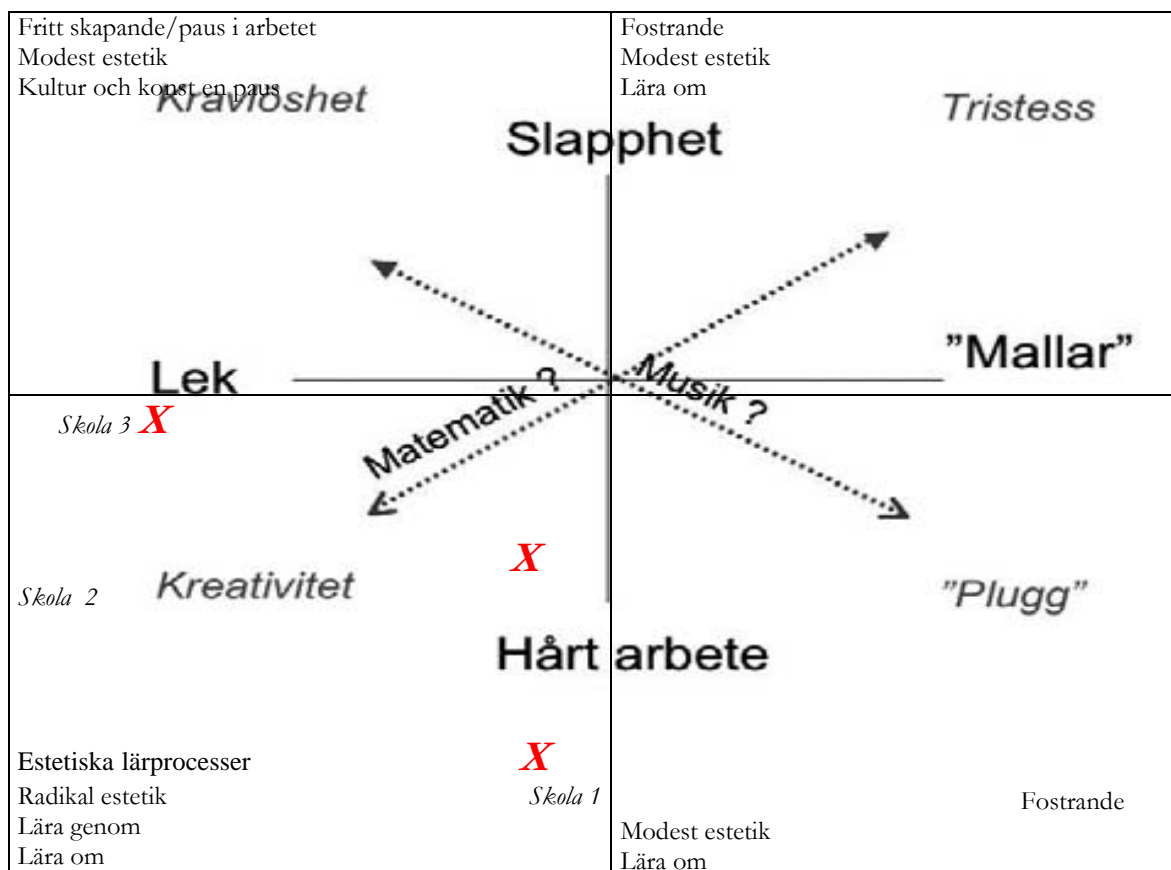
Slutsats A

Om man ser till resultatet som visar på tre olika kategorier av estetik i skolan; lära genom kultur och konst, lära om kultur och konst samt kultur och konst – en paus så kan man se att dessa innefattar både en modest och radikal estetik. Informanternas definition av begreppet är spretig. Vidare resultatpresentation kommer att behandla delfråga B, *hur* och *varför* man arbetar med Skapande skola-projekt samt studiens huvudfråga; om projekten leder till estetiska läroprocesser som integreras i undervisningen.

Avsnitt B. Skapande skola-projekt - *Hur och varför?*

Hur och varför Skapande skola-projekten genomförs är grund för en analys utifrån en vidareutvecklad variant av Sandhs (2006) analysmodell (se Figur 3, 4 &5). Estetiska lärprocesser är positionerad i det nedre vänstra hörnet av figuren. I det här kapitlet kommer projekten presenteras i avsnitt utifrån skola 1, 2 och 3.

Figur 6. Skolorna 1-3 positionering i analysmodellen.

Skola 1

I Skapande skola-projektet jobbade skolan tillsammans med en konstnär med tovning. Eleverna tog fram mönster på projekttiden. Mönstren latade man i sin närmiljö på skolan. Vilka av de insamlade mönstren som skulle användas beslutades gemensamt i elevgruppen. Konstnären besökte också klassen och berättade om sitt konstnärskap och visade sina alster. Eleverna besökte också hennes ateljé och hon berättade om sitt arbete och om konstnärer som inspirerat henne. Eleverna och konstnären diskuterade färgval för elevernas egna arbetet och sedan fick de provtoga i syslöjden under ledning av syslöjdslärares. Där tillverkade de sittdynor. Nästa steg var att genomföra tovningen av sex stora mattor. Det gjordes under tre dagar. Mattorna ställdes ut på stadsbiblioteket. Projektet har till viss del dokumenterats, utvärderats och bedömts.

Det finns flera olika anledningar till att skola 1 har arbetat med Skapande skola-projektet.

Lära genom kultur och konst

I arbetet fanns aspekter som handlar om att lära genom kulturen och konsten. Projektet skulle sätta elevernas kunskap i ett större sammanhang. På så vis vidgas perspektiven och de lär genom konsten något om sig själva och omvärlden.

Samarbete var en av de förmågor som skulle övas i processen. Anna är pedagog och den som kom med idén och som varit drivande för att genomförandet av arbetet skulle bli möjligt. Eleverna ville få göra någon aktivitet tillsammans och det var ett bra tillfälle att öva samarbete. Eftersom Anna kände till Stinas arbete så föreslog hon det som ett möjligt Skapande skola-projektet till arbetslaget. ”Det är samarbete, roligt att gör något tillsammans [--] Vi hade inte gjort så mycket sånt ihop. De skulle få tillfälle att skapa. De skulle göra en ullmatta...si och så stor. En del tyckte det var jättekul. Det blev positivt hela processen.” (Anna, pedagog) Arbetslaget gillade idén och beslutade att genomföra det. Stina som är bildkonstnär utvecklar närmre hur samarbetet övas i aktiviteten. ”Man skapar någonting tillsammans. Man måste fatta ett gemensamt beslut om vad man ska göra, hur mönstret ska se ut och sen så måste alla vara med och jobba. Och sen måste man både anpassa sig till varandra, vara lyhörd och alla måste lägga jämt med ullen, man måste trycka hårt. Annars blir det ojämnt och så vidare. Det är en bra gemensamhetsuppgift” (Stina) Genom att jobba tillsammans med stora format så som i det här fallet skulle eleverna också få en upplevelse av att skapa något stort. Arbetet skulle leda till en sinnlig upplevelse som lärde dem något om sig själva och sin omvärld. I det här arbetet tänkte Stina att eleverna skulle; ”Få upplevelsen av att skapa i stort format som kan lära något om ens egen kroppsuppfattning [--]Det är bra att göra saker som är större än en själv. Det har väl att göra med ens egen kroppsuppfattning.” (Stina) Hela Skapande skola-projektet var tänkt att genom upplevelsen och mötet sätta elevernas erfarenheter och olika kunskaper i ett sammanhang ”En genomtänkt process där mötet och upplevelsen sätts i ett sammanhang.” (Emma).

Lära om kultur och konst

I arbetet finns aspekter som handlar om att lära om kulturen och konsten. Eleverna får möta en yrkesprofession som de inte ofta kommer i kontakt med och lära om yrket. Själva mötet med någon som de inte träffar så ofta lyfts fram som en upplevelse och erfarenhet i sig. ”En annorlunda erfarenhet för eleverna och de fick tillfälle att träffa en person, konstnären, som de inte träffar varje dag.” (Anna, pedagog) Möjligheten att möta yrkesverksamma konstnärer ger inspiration till eleverna. ”Ge eleverna inspiration genom framförallt möten med verksamma konstnärer och kulturarbetare.” (Emma) Och det ska ge eleverna en ökad förståelse om vad det kan innebära att vara en yrkesverksam konstnär. ”Att få göra det i ett större sammanhang. Att få prova på vad det är att vara konstnär en hel dag. Att det också är ett hårt jobb.” (Emma)

I projektet lärde sig eleverna också *om* konst. Syftet var att visa andra konstnärliga uttryck inom bildkonsten än målade tavlor. ”syftet med det projektet var att få syn på konst och konstnärer..att konst inte bara är att måla en tavla utan att det finns andra former av konst.” (Emma) De lärde sig också mer om tekniken och materialet. ”Så det var en del i det och att få prova på en teknik som de har provat på sen de var små på den här skolan att tova på olika sätt.” (Emma)

Delanalys B 1

Syftet med projektet var att skapa tillsammans och på så vis öva samarbetsförmåga samt att lära om konstnärligtarbete och konst. Resonemangen bakom syftet med Skapande skola-projektet

placerar sig i analysmodellens (Figur 6) nedre vänstra hörn. Projektet har integrerat estetiska lärprocesser i skolan. I det här fallet en radikal estetik.

Skola 2

Skolan har haft återkommande författarbesök som har varit mycket uppskattade. Eleverna har under en hel dag arbetat med skrivande tillsammans med en författare. Skapande Skola har också omfattat teater och dansföreställningar med för- och efterarbete och möte med en filmregissör.

Det finns flera olika anledningar till att skola 2 har arbetat med Skapande skola projektet.

Lära genom kultur och konst

I arbetet fanns aspekter att lära genom kulturen och konsten. Där är upplevelsen central och kultur och konst är redskap och stöd för kunskapsutveckling. Kultur och konst kan ge upplevelser som ökar förståelsen för andra människor. Den kan ge eleverna möjlighet att möta olika perspektiv och förstå sammanhang. ”Ja det är ju en helt annan värld som vi måste visa våra elever tycker jag. Det här med litteratur. Alltså det är ju så fantastiskt tänk..vad litteraturen kan ge oss, tänk vad teater kan ge oss, så mycket tankar det väcker. Tänk vad filmen kan ge inblick i andra människors liv, i andras situationer, försvinna bort med stjärnornas krig, ja men alltså du vet allt det här. Dels den upplevelsebiten.” (Britt, pedagog)

De kunskaper eleverna fått i Skapande skola-projektet kan bli tydligt i sammanhang som till exempel vid nationella prov. Olika förmågor och kunskaper övas i projekten men utvärderas och bedöms inte alltid i anknytning till projektarbetet. ”Om man jobbar med att skriva så ser man ju det på nationella proven sen. Om man har tränat på det så att.” (Lars)

Projektet kopplas vanligen till svenskämnet i någon form och mötet med kulturarbetaren förbereds och under lektionstillfällena i svenska. Det kan vara genom att läsa en författares verk, diskutera bokens innehåll och form, läsa om författaren och slutligen möta författaren och i arbetspass tillsammans med denne ge eleverna möjlighet att själva utveckla sitt skrivande. Ett syfte med Skapande skola-projektet är att mötet med författaren ska väcka ett intresse hos eleverna och ge dem en konkret, personlig relation till litteraturen. ”Ja det blir ju konkret. Vi kan ta på en författare. Så det blir jävligt roligt (skratt). Det blir vardagsnära. Det blir det faktiskt. Sen kan man läsa artiklar i tidningar och så vidare men det blir mera konkret. Att man faktiskt får hålla i en bok som någon har gjort och hon eller han står här och berättar. Då blir det lite mer spännande att läsa de böckerna.” (Lars)

Skapande skola-projektet har också satt läsandet och skrivandet i ett större sammanhang. Eleverna får genom mötet med författaren och litteraturen, eller med teater- och dansgrupper, möta en annan tillvaro än den de själva lever i. Det ger eleverna fler perspektiv på omvärlden. ”Vi behöver, alltså jag vet inte hur mycket det är som går hem men våra elever behöver ju få se vad som händer långt bort. Och vad som händer i världen och stimulerar det en så är det väl skitbra. [---] Jag menar de ser inte den andra vägen. Vi klarar av en jätte liten del. Men jag menar har man varit här i 16 år så blir man ju programmerad.. eller man blir ju...man får ju en världsbild som är...ja ganska begränsad.” (Lars)

Skapande skola-projekten möjliggör också ett arbete utifrån ett vidgat textbegrepp. Eleverna får möjlighet att uttrycka sig i flera olika berättandeformer. ”Men sen har man litteratur, teater och film, att skriva för någon det...inte bara berätta på det här traditionella sättet med bokstäver på ett papper utan också berätta med rörliga bilder eller sätta upp en pjäs.” (Britt pedagog)

Lära om kultur och konst

I arbetet fanns aspekter som handlar om att lära om kulturen och konsten. Där är att lära om yrkesprofessionen är ett av syftena med arbetet. Mötet med konstnärer ger eleverna en bekantskap med yrket, en förståelse för vad det innebär och visar eleverna möjliga framtida yrkesval. ”Till exempel att få möta en riktig regissör. Att upptäcka att de är ju också bara vanliga människor. För de här kulturyrkena är väl också någonting som våra eleverna måste få nosa på och se. Alla behöver ju inte bli industriarbetare eller hur?” (Britt, pedagog)

Bland motiven varför man genomfört Skapande skola-projektet framträder också en aspekt av den modesta estetiken *smakfostrande*. Det är i avseende att öva eleverna på att möta kultur och konst. Det finns en önskan om att presentera konst och kultur för eleverna för att visa vilka valmöjligheter som finns. Uppfattningen är också att viss kultur och konst är något man behöver öva sig på att möta. ”Och de här teaterbesöken även om man inte knyter det till läroplanen eller att det betygssätts så är det ju ändå något man har med sig ut i livet att man har varit på teater, man har sett en dansföreställning eller flera. Det tror jag är en jätteviktig del som skolan har. För att jag tror inte det är någonting som man väljer själv när man blir vuxen.. oj nu vill jag gå på en teaterföreställning utan det är något som man måste lära sig. Om man inte är uppvuxen i en sån familj där man går väldigt mycket på teater då. Nej det är en viktig bit som skolan har att jobba med där.” (Britt, pedagog)

Kultur och konst - en paus

I arbetet med Skapande skola-projektet fanns aspekter av en modest estetik (Thavenius 2003a) både av det slag som presenterades som en fostrande estetik och av slaget fritt skapande och paus. Under de premisserna blir Skapande skola-projektet en verksamhet som inte integrerar estetiska läroprocesser i skolan. I följande två citat framträder ett särskiljande mellan Skapande skola-projektet och den dagliga skolverksamheten som tydligt visar en modest syn på estetiken;

”Nä men alltså det är ju lite det här godaste, ovanpå. Att se en bra film, att gå på en bra teaterföreställning, lyssna på musik allt det här.. Det är ju guldkanten på tillvaron. På något vis. Det är ju kulturen. Tycker jag.” (Britt).

”Annars rullar det på i samma hjulspår. Vi har ju våra uppnåendemål, och vi har ju liksom våra ämnen så det är rutin och det rullar på. Då är det alltid roligt att göra någonting annat. Att det kommer någon som har skrivit 50 barnböcker och berättar om det med entusiasm och så vidare. På det viset är det ju jätteroligt.” (Lars)

I det första citatet bortses kulturens och konstens lärandepotential. Istället ses verksamheten som en lustfylld paus från vardagens alla krav. I det andra citatet särskiljs Skapande skola-projektet från den ordinarie skolverksamheten. Projektet får funktionen att göra något annat, något roligt.

Delanalys B 2

Resonemangen kring *varför* man genomför projektet antyder enligt min analys en modest syn på estetiken där verksamheten utgör en välbehövlig paus från skolarbetet. Utifrån min tolkning är det resonemang som placerar projektet i den övre vänstra rutan i analysmodellen (Figur 6), som lek. Det integrerar inte estetiska läroprocesser i skolan. Även syften som att lära eleverna att se teater och dans framkommer som motiv till varför man genomför Skapande skola-projektet. Det kan liknas med Thavenius, 2003a) fostrande estetik och placerar projektet i analysmodellens nedre vänstra ruta, i närheten av mallar, men fortfarande inom vad som kan betraktas som estetiska läroprocesser (Figur 6). Det är en aspekt av lärande inom begreppet estetiska läroprocesser. Ur

perspektivet *hur* Skapande skola projektet med författarbesök i praktiken genomförts positionerar projektet i nedre vänstra rutan i analysmodellen (Figur 6.)

Skola 3

Kulturcentrum handhar Skapande skola projekten och erbjuder skolorna i kommunen olika programaktiviteter för olika åldersgrupper. Bland annat teaterprojekt, filmprojekt och ett skribentprojekt där eleverna under en lektion fått skriva texter som sedan tonsatts och framförts av studenter vid en musikhögskola. Skola 3 har besökt kulturcentrat och arbetat med hur man uttrycker sig i rörelse. De har arbetat med dans i olika stilar och former tillsammans med danspedagoger. De har också fått möjlighet att se en professionell dansgrupp. En annan del av projektet är en lektion med en pardansinstruktör som lär eleverna dansa foxtrot och vals. Den avslutas med en dansbandskväll med dansband.

Det finns flera olika anledningar till att skola 3 har arbetat med Skapande skola projektet.

Lära genom kultur och konst

Att öva samarbete är ett av syftena inom Skapande skola-projektet. ”Att få vara med från början till slut i en process med sin klass. Det finns klasser som har haft det hur jobbigt som helst. Eleverna får samspela med andra som de inte gjort förr. Man kanske får kramas med sånna som de aldrig kramats med förr.” (Eva) Skapande skola-projektet ska också lära eleverna saker om dem själva och de ska få möjlighet att utvecklas som personer. Arbetssätten som eleverna möter på Kulturcentrat synliggör andra sidor hos eleverna än annars. ”De får en annan förståelse för andra. Lär sig om sig själva. Se sig själv i en grupp där då kanske våga mera. Se andra sidor hos sig själva som de kanske annars inte skulle upptäckt.” (Eva)

Upplevelsen i sig kan vara utvecklande och ge eleverna nya erfarenheter oavsett om man tycker om det man är med om eller inte. ”Allt sånt kan vara utvecklande för personer. Man behöver inte vara intresserad av det, men det kan ändå vara utvecklande. När man sen pratar om det och en del har vissa tankar och så börjar man tänka att så kan man tänka, jag la märke till det här och det här... Det är viktigt för eleverna att få uppleva.” (Cilla) Upplevelsen för också med sig perspektiv och kunskap som eleverna tar med sig in och kan använda i andra sammanhang. ”Allt man fått uppleva och se har man ju med sig då man ska producera själv.” (Cilla, pedagog)

Lära om kultur och konst

Vissa delar av att lära om kultur och konst faller under en modest syn på estetiken, nämligen vad jag tolkar som ett fostrade synsätt. I Skapande skola-projektet finns det en modest syn på estetiken representerad. Ett av syftena med att eleverna får möta konstnärer och professionell kultur är för att höja kunskapen hos eleverna och efterfrågan efter professionell kultur. Som jag ser det särskiljer Karin amatörkultur och professionellkultur och skolan ska möjliggöra för eleverna att möta den professionella kulturen. ”Jag ser inte att man kan välja bort professionella yrkesmän. Så det inte blir att alla barn ser på revyn, det är inget fel i det, men på något sätt vill vi höja både kunskapen och efterfrågan.” (Karin) Jag gör tolkningen att det är uttryck för en modest syn på estetiken. Men det kan också vara ett uttryck för att man i Skapande skola-projekten lär om olika estetiska uttryck. ”De lär sig om teater. Ett första möte med teater vad det kan vara.” (Eva) I Skapande skola-projektet vill man att eleverna möter olika uttryck för att få kunskap att ta ställning till om det är något de uppskattar eller inte. Skapande skola ger på så vis kunskap om vad kultur och konst är och möjliggör för eleverna att göra aktiva val att delta eller inte.

”Vi tycker att vi ska ge dem möjligheten att ta del av olika uttryck. Det är inte säkert, nu har vi en blockflöjtskonsert för år 2. Det skulle aldrig en tvåa önska sig för de vet knappt att det existerar.

Men får man det så har man fått den upplevelsen sedan. Sen får man välja, ja jag skulle gärna vilja spela blockflöjt eller göra något annat. Då tycker jag de har fått en förutsättning, de har fått kunskap och sen fått välja. Men om man bara säger vad vill ni dansa; streetdance kanske de säger, men då har de ju inte fått prövat.” (Karin)

Delanalys B 3

Skapande skola-projektet har integrerat estetiska lärprocesser i skolan. Arbetet i skola 3 positionerar sig i nedre vänstra hörnet i figur 6. Organisationen kring projekten gör att eleverna genomför projektet som ett avbrott i skolundervisningen, vilket lätt kan göra att det uppfattas som en paus från skolarbetet. Men genom att erfarenheterna som eleverna får vid tillfället för Skapande skola-projektet sedan kommer till användning i skolarbetet så anser jag att det leder till att estetiska lärprocesser integreras i skolan. Resonemangen kring varför man genomför Skapande skola-projektet tyder på att det främst rör sig om en radikal estetik men också med inslag av en modest fostrande estetik.

Slutsats B

Integrerar Skapande skola-projektet estetiska lärprocesser i skolan? Slutsatsen av ovanstående analys är att Skapande skola-projektet integrerar estetiska lärprocesser i skolan. Det sker på olika sätt och med olika syften. Baserat på hur Skapande skola-projektet genomförs främst utifrån en radikal estetik men det finns också inslag av en modest fostrande estetik i resonemangen om varför man genomför projektet.

Hinder för integrering av estetiska lärprocesser i skolan

Utifrån mina data har jag också gjort en belysning av vilka faktorer som påverkar att estetiska lärprocesser integreras i skolan, genom Skapande skola-projektet. Att definiera vad som utgör hinder och vad som betraktas som möjligheter är avgörande för att arbetet med att integrera estetiska lärprocesser i skolan ska gå framåt. Bamfords (2006) undersökning lyfter ett antal framgångsfaktorer för att jobba med kultur och konst i skolan. Flera av de faktorer som Bamford pekar ut, framträder också i min studie som avgörande faktorer för ett framgångsfullt arbete. Jag kommer här att presentera några av dessa faktorer, följt av informanternas röster i form av citat, som får sammanfatta de hinder för eller möjligheter till som Skapande skola-projektet omgärdas av. Det presenteras i de följande underrubrikerna.

Målformuleringar och ämnesövergripande arbete

Det finns en ovana i att formulera mål och arbeta ämnesövergripande när det kommer till att jobba med estetiska lärprocesser och Skapande skola-projektet. Ett ämnesövergripande eller tematiskt arbetssätt med tydliga målformuleringar för vad eleverna ska lära, är två viktiga förutsättningarna för att integrera konstnärliga och kulturella uttryck i undervisningen. I de fall som Skapande skola-projektet knutits till ett ämne har man i större utsträckning lyckats integrera estetiska lärprocesser i undervisningen. Temaarbeten och ämnesöverskridande undervisning kräver mer planeringstid. Tid för att formulera syftet och målet i arbetet och vilka förmågor som ska övas inom de olika kursplanerna. Därför är att formulera mål för arbetet med Skapande skola-projektet en viktig utvecklingsfaktor. Det kan leda till att arbetet med estetiska lärprocesser blir mer integrerade och projekten mindre tillfälliga. På så vis kommer de att uppfattas mindre som ”pålagor eller jippon” (Emma). Om inte Skapande skola-projektet knyts till ett ämne eller flera finns det en risk att Skapande skola-projektet utvecklas till att bli en paus i skolundervisningen. Med en tydlig planering för mål och syfte kommer arbetet i högre grad utgöra viktiga delar i skolans verksamhet för verksamhetsledare, pedagoger och elever. Genom att organisera arbetet på

ett sätt där pedagogerna kan ta stöd av varandras kompetens och arbeta ämnesövergripande i till exempel tematiska arbetssätt är en väg för fortsatt utveckling för att integrera estetiska lärprocesser i skolans hela verksamhet. Det tematiska arbetssättet sätter också lärandet och kunskaperna i ett sammanhang för eleverna. Det kan leda till det flera perspektiv på kunskaper och ett mer flexibelt tänkande än de traditionella arbetssätten i skolan som separerar och isolerar ämnesområden.

”tematiskt arbetssätt tror jag underlättar för då kan man ta hjälp av estetiklärarna.

Få eleverna att se att allt hänger ihop. Få eleverna att se den röda tråden för att eleverna ska se att ämnena går i varandra på ett eller annat sätt.” (Cilla)

Tid

“Om man hade mer samarbete med kulturcentrum så...det är svårt...för man vill ju liksom jobba på ett visst vis men tiden kanske inte riktigt räcker till..” (Cilla)

För att möjliggöra ett tematiskt, ämnesövergripande arbetssätt behövs tid för planering, genomförande och reflektion. Det krävs också organisatoriska förändringar av skolan, som till exempel mer flexibla scheman för både eleverna, personal och lokaler. Resultatet i studien visar att projekten ofta blir tillfälliga inslag i verksamheten och det beror enligt informanterna främst på tidsbrist. ”Tidsbrist är skälet. Sen kan man prioritera. Hade det här haft en annan status så hade vi kunna prioriterat. Projektet kanske kunde fått högre status om vi hade haft mer uttalade mål.” (Anna) Här nämns också projektets status som ett hinder för att tid ska prioriteras. Statusen kan höjas om mål formuleras på ett sätt som visar att arbetet genom att man som Kupferberg (2009) poängterat anlägger lärandeperspektiv på arbetet. Det handlar om att i högre grad införa en radikal estetik i arbetet med Skapande skola. Arbetet ska inte omfattas av en modest estetik, som jippon och pålagor. Att införa en radikal estetik i skolan är också vad Thavenius (2003b) uppmanar till.

Ekonomiska förutsättningar

Satsningar som Skapande skola gör det ekonomiskt möjligt att utveckla skolans arbete mot en undervisning som integrerar estetiska lärprocesser. Där kultur, konst och skola i högre utsträckning kan mötas. Att inte begränsas av skolans befintliga budget frigör kreativitet och lust till att utveckla samarbeten med kulturvärlden. Verksamheten kan med hjälp av Skapande skola-projekten utveckla arbetet med kultur och konst i skolan. De ekonomiska möjligheterna är av mycket stor vikt för att alla ska ha en möjlighet att gå vidare från där de befinner sig i arbetet med estetiska lärprocesser. Men det är kanske av särskilt stor betydelse för skolor som ligger i glesbygd. Där innebär satsningar som Skapande skola en möjlighet för de eleverna att ta del av kultur och konst som skolan annars inte kan tillgodose lika enkelt som skolor i städer kan. Glesbygdsskolor kan ha långa avstånd till teatrar, museum och annat kultur och konstutbud. Det innebär större kostnader för de skolor som har långa reseavstånd än för skolor som bor i städer med ett utbud i sin närhet. Utöver inträden, teaterbiljettpriser eller andra kostnader för att besöka en kulturinstitution tillkommer också resekostnader och ibland även boendekostnader. Dessutom har en del elever lång resväg redan till skolan. Det händer därför att möjligheterna stupar på de långa avstånden till utbudet. Skapande skola-projekten har för glesbygdsskolan gjort det möjligt att kulturutövare i större utsträckning än tidigare kan komma till dem. Något som man värderar högt och menar ger eleverna fler tillfällen att möta kultur och bättre förutsättningar att lyckas i skolarbetet.

”Det blir väldigt...det blir torftigt. Jag menar studiebesök... ja i Uppsala, Stockholm kan man ju ta ungarna till Vasamuseet. Men för oss är det ju, det skulle kosta 50 000 bara att hyra ett par bussar. I Stockholm tar man tunnelbanan. Så våra elever står liksom utanför allt. [--] De här insatser gör

ju att de kan komma till oss. Annars står våra elever utanför allt sånt här. [---] Det ger ju en möjlighet att vi också kan ta del av det. [---] Det är ju någon sorts vägskäl man står i. Man har elever i hela Sverige och då tar man ansvar för hela Sverige eller också...koncentrerar man sig där de finns och sen blir det några över. För våra elever har ju egentligen samma förutsättningar som de i Stockholm, de är förmodligen lika duktiga men man präglas av en annan bild. I Stockholm har man ett enormt utbud.” (Lars)

Alla pedagoger och verksamhetsledare vill utveckla undervisningen för att integrera estetiska läroprocesser i skolan. De ser stora möjligheter med Skapande skola satsningen i form av resurser att engagera utomstående kompetens i arbetet.

RESULTATSAMMANFATTNING

Här har jag samlat några av de viktigaste slutsatserna av resultatet. Slutsatsen av den empiriska undersökningen är att estetiska läroprocesser är ett spretigt och mångtydigt begrepp bland verksamhetsledare, pedagoger och kulturarbetare. Undersökningen visar att informanterna i studien tillsammans läser in följande aspekter i begreppet estetiska läroprocesser:

1. *Lära genom kultur och konst* - En radikal estetik, som sätter fokus på processen och de estetiska läroprocesserna är ett verktyg för lärandet. Ett undersökande arbetsätt som liknar konstnärers sätt att arbeta.
2. *Lära om kultur och konst* - En radikal estetik där eleverna lär om kultur och konst och använder kunskaperna för att själva uttrycka sig eller för att sätta kunskaperna i ett större sammanhang.
3. *Kultur och konst – en paus* - En modest estetik, ur perspektivet det fria skapandet och perspektivet en paus från det tunga skolarbetet. Det är en estetik som inte sätts i ett lärandeperspektiv.

I begreppet estetiska läroprocesser räknas inte den modesta fostrade estetiken in.

Vad gäller frågan *varför* Skapande skola-projekt genomförs finns många olika motiv till varför. Där framkommer motiv som att *lära genom* att eleverna själva skapar och *lära om* kultur och konst för att själva kunna uttrycka sig genom dessa. Det framkom motiv som att *lära om* kultur och konst i den bemärkelsen att visa och fostra eleverna till att möta god kultur och konst samt skäl som att eleverna behöver *en paus* från det vanliga skolarbetet och få göra något roligt istället.

På frågan *hur* Skapande skola-projekten drar jag slutsatsen att som projekten organiserats och genomförts så leder arbetet till att estetiska läroprocesser integreras i skolan, om än ibland som tillfälliga nedslag. Orsakerna till att det ofta blir tillfälliga insatser handlar om organisatoriska hinder som ämnesisolerad undervisning och en ovana att formulera mål och bedömning av arbete som har en utgångspunkt i estetiska läroprocesser. Ekonomiska förutsättningar och tid för att arbeta med skolutveckling är avgörande faktorer för att estetiska läroprocesser ska integreras i skolverksamheten mer än tillfälligt.

DISKUSSION OCH SLUTSATSER

Studiens syfte är att undersöka om Skapande skola-projekt leder till att estetiska lärprocesser integreras i skolan. Resultatet av studien visar att så sker och arbetet med Skapande skola-projekt har utgångspunkt i olika aspekter av estetiska lärprocesser. Av de aspekterna finns *lära genom, lära om* och *kultur och konst en paus* representerade. Statliga utredningar, propositionen (2009) och styrdokument för skolan (Lgr 11) visar att estetiken har en plats i skolan. Satsningen på Skapande skola är en följd av många års kulturpolitik. Skolan har i uppdrag att möjliggöra att barn och unga möter kultur och konst och själva får möjlighet att skapa. Estetiska lärprocesser integreras i skolan genom Skapande skola-projekt, men det finns en risk att projekten bli tillfälliga avbrott i undervisningen. Ska de bli mer än kortvariga projekt behöver arbetet utvecklas ytterligare. Bamford (2006) lyfter ett antal framgångsfaktorer för att projekt som Skapande skola ska bli långsiktiga. De är faktorer som också informanterna i studien berör som utvecklingsområden. Tid, ekonomiska förutsättningar, målformuleringar och möjligheter till ämnesövergripande arbetssätt är avgörande faktorer. En progressiv kunskapssyn i skolpolitiken är också en förutsättning för att ett arbetssätt som integrerar estetiska lärprocesser i skolan. Naturligtvis krävs även att rektorer, pedagoger och kulturarbetare har en progressiv kunskapssyn och kultursyn för att göra det möjligt att lyckas i arbetet. Då ökar möjligheterna att samverka mer effektivt och formulera mål och utvärdera arbeten med estetiska lärprocesser i skolan.

Förtjänsterna av det arbetet som sker inom ramen för satsningen på Skapande skola är enligt mig främst att det leder till samtal om vad estetiska lärprocesser är, hur och varför man ska arbeta med en utgångspunkt i estetiken, kulturen och det egna skapandet. Den progressiva kunskapssynen, med arbetssätt som estetiska lärprocesser, möjliggör bland annat ett fördjupat lärande och leder till flexibelt tänkande. Det är olyckligt att det än idag tycks råda en polemik i synen på kunskap och lärande inom skolpolitiken, skolan och samhället. Olika ämnen eller kunskapsområden, fakta, förståelse, förtrogenhet och färdighet placeras i en hierarkisk uppdelning (Gustavsson, 2002, Sundin, 2003, Persson, 2000 och Sandh, 2006). Skolan är traditionsenligt uppbyggt runt en kunskapssyn som utgår från förmedlarpedagogiken (Gustavsson, 2002) och särskiljer lek och allvar (Sandh, 2006). Resultatet i min studie visar att den synen på kunskap och lärande förekommer bland verksamhetsledare, pedagoger och kulturarbetare när de anger skälen till varför de arbetar med Skapande skola-projekt. Men samma informanter ger också andra motiv bakom arbetet med Skapande skola-projekt som är mer av progressiv karaktär.

Det är lätt att begränsa begreppet estetiska lärprocesser till att gälla lärande inom de estetisk-praktiska ämnena. Men det utgår från den traditionella synen på skolverksamheten och är ytterligare ett uttryck för indelningen av undervisningen i lek och allvar. Alltså ännu ett uttryck för en modest syn på estetiken. Persson (2000) menar att det är ett dualistiskt perspektiv på praktiska och teoretiska ämnen som reproduceras inom skolan från lärare inom både de estetiska och det teoretiska fältet. Estetikens möjligheter till ett vidgat lärande med mångfacetterade kunskaper och uttrycksformer tas då inte tillvara. Det krävs en syn på kunskap och lärande som är radikal och som förenar teori och praktik för att lärande genom estetiska lärprocesser på allvar ska kunna få en plats i skolans undervisning. Det kan leda till fördjupade kunskaper och ett flexibelt kreativt tänkande. Lärande genom estetiska lärprocesser möjliggör flerstämmigheten och ger utrymme för mångsidighet. Det krävs en ny mer radikal syn på estetiken som också sätter lärandeperspektiv på arbetsprocessen (Kupferberg, 2009).

Det faktum att kultur och skola omges av olika kontexter kan förklara hur krockar mellan dessa två områden kan uppstå då det kommer till samverkan dem emellan, eller till estetikens integrering i skolverksamheten. Också inom de olika fälten som kulturen och skolan utgör råder olika uppfattning om estetikens roll i skolan. Därför är forskningen och dokumentationen av lärandet

viktigt. På så vis kan man förtydliga och utveckla förståelsen av begreppen kultur och estetik i skolan samt estetiska lärprocesser. Man kan skapa en större förståelse för de olikheter och likheter som kontexterna kultur och skola utgör. På så sätt kan estetiken få en tydligare roll i skolan. Kanske krävs att man utvecklar en gemensam kunskapssyn och kultursyn för att arbetet med estetiska lärprocesser ska få en större plats och funktion inom skolverksamheten.

Min studie visar att det sker. På olika sätt och med olika utgångspunkt arbetar skolorna med att integrera estetiska lärprocesser genom Skapande skola-projekt. I studien framkommer att synsättet på vad estetiska lärprocesser är i skolans kontext skiljer sig åt bland informanterna. Uppfattningen skiljer sig åt så väl inom yrkeskategorierna som mellan dem. En reflektion jag gjort är att det tycks finnas ett samband mellan de olika synsätten och arbetsplatsens eller kommunens ”kultur”. Jag anar en samstämmighet i svaren bland dem som arbetar i samma skola. Där tycks finnas en gemensam syn på vad estetiska lärprocesser är samt hur och varför man genomför Skapande skola-projektet i skolan. Något som inte är särskilt förvånande. Jag anser att det tyder på att det pågår en dialog på arbetsplatsen i fråga om Skapande skola-projektet och estetiska lärprocesser. Förändring tar tid och förhoppningsvis kan också Skapande skola bidra till en diskussion om vad, hur och varför estetiska lärprocesser ska integreras i skolan.

Det är föga förvånande att resultatet i undersökningen visar att begreppet estetiska lärprocesser är diffust och omfattar både en modest och radikal syn på estetiken. Liknande resultat har tidigare forskning visat. Det finns flera ansatser bland forskare till att förklara lärande med utgångspunkt i estetiska lärprocesser. Vad som framgår idag är att estetiska lärprocesser innebär ett lärande som skiljer sig från den förmedlarpedagogiska kunskapssynen och den instrumentella, den så kallat rationella lärprocessen (Gustavsson, 2002, Marner & Örtengren, 2003, Selander, 2009). Estetiska lärprocesser utgår från ett sökande, en ännu inte formulerad insikt. De aspekter av lärande i estetiska lärprocesser som Selander (2009) beskriver förklarar orsaken till att det kan verka svårt att integrera ett arbetssätt baserat på ett estetiskt processtyrt lärande i skolverksamheten.

Genomförande av Skapande skola-projekt kan bidra till en skolutveckling i den riktningen. I styrdokumentet för skolan (Lgr 11) framgår att skolverksamheten ska omfatta ett lärande om och genom estetiska uttrycksformer. Regeringens satsning på Skapande skola visar också på en vilja att utveckla det pedagogiska arbetssättet i skolan.

Kultur i skolan har i olika former och med olika syften funnits i skolans verksamhet. Genom att synen på kunskap och lärande har utvecklats så har också de estetiska uttrycken fått en annan funktion i skolan än tidigare. Men det finns tendenser i samhället som återoppar en förmedlarpedagogisk kunskapssyn och kultursyn. Det progressiva perspektivet på lärande och kunskap måste ha ett självklart utrymme för att ett lärande genom estetiska lärprocesser ska utvecklas. Den radikala estetiken måste få större utrymme i undervisningen. Det är en nödvändig riktning om estetiken ska få en verklig funktion i lärandet (Thavenius, 2003 b). Den modesta estetiken förringar kunskapsformer som kan vidga elevers lärande och inflytande över sin egen utveckling. Från statligt håll kan urskilja ambitionen att estetiken och kulturen ska få en större plats i skolans verksamhet. Regeringens avsiktsförklaring för Skapande skola bygger argumentationen för estetiska lärprocesser på ett perspektiv där estetiken och kulturen får en stödjande funktion till lärandet i skolämnen. Estetiken utgör ett verktyg för fördjupat och berikande lärande men det potentiella lärande som den radikala estetiken kan erbjuda kräver också andra strukturer och arbetsformer än vad den traditionella skolformen erbjuder. Den kritik som då och då uppstår mot den progressiva pedagogiska inriktningen kan mötas än starkare genom fortsatt forskning om estetik och lärande. Bamfords (2006) globala Unesco-studie visar att det finns ett samband mellan höga resultat i PISA-mätningar och användandet av estetik, kultur och konst i skolan. Det är ett samband som talar för att estetiken och estetiska lärprocesser har en viktig roll i skolan som redskap för fördjupat lärande. I en tid då skolans verksamhet styrs av nationella prov anser jag att

proven ska omfatta de kunskaper och arbetssätt som ryms inom den progressiva kunskapssynen och estetiska lärprocesser. Därför är det också viktigt att mål formuleras och utvärderas i arbetet med estetiska lärprocesser. Det är av största vikt att man satsar på forskning och dokumentation om kunskap och lärande genom estetiska lärprocesser.

Förslag till fortsatt forskning

Mycket av den information jag fått ta del av har varit relevant för fortsatta studier och ger möjlighet att studera fältet från många olika perspektiv. Det finns flera intressanta områden att forska vidare på. Min studie har visat att satsningar som Skapande skola är något som behövs för att möjliggöra en utveckling mot att integrera estetiska lärprocesser i skolan. Därför är det av stort intresse att fortsatt undersöka och utveckla Skapande skola-satsningen, liksom andra nationellt erbjudna modeller vidare. Det här är områdena finner jag vara intressanta för fortsatta studier av fältet.

- Vilka är sambanden mellan höga resultat i PISA-mätningar och användandet av estetik, kultur och konst i skolan?
- Hur påverkas elevers utveckling i arbete där estetiska lärprocesser integreras?
- Hur kan målsättningar, ämnesövergripande arbete och ekonomiska fördelningsmodeller organiseras för att öka möjligheterna att arbeta med estetiska lärprocesser?
- Vad är elevernas uppfattning om undervisning som integrerar estetiska lärprocesser?

Avslutande ord

I inledningsskedet av den här undersökningen hade jag förhoppningen att få svar på om arbetet med Skapande skola-projekt leder till att integrera estetiska lärprocesser i skolan. Svaret är att det gör det. Skapande skola gör att nya arbetssätt kan utvecklas i skolan och ett möte mellan kultur och skola kan komma till stånd. Nästa steg i utvecklingen måste vara att göra estetiska lärprocesser till en del av skolvardagen i högre utsträckning. Det finns en tendens att Skapande skola-projekten blir tillfälliga projekt. För att ta nästa steg i utvecklingen mot att integrerar estetiska lärprocesser i skolan behöver arbetssätt tydligare kopplas till målen i läroplanen. På så vis tydliggörs potentialen för det flexibla och flerstämmiga lärandet som estetiska lärprocesser rymmer. Vad begreppet estetiska lärprocesser innebär är otydligt. Det är något som kan försvåra arbetet med estetiska lärprocesser i skolan. Därför är fortbildande insatser bland rektorer, pedagoger och kulturarbetare viktigt. På så sätt kan god exempel spridas, hinder överbryggas och samtalet om hur och varför estetiska lärprocesser ska integreras i skolan kan få ett större utrymme.

Referenslista

Andersen, Ib (1996) *Den uppenbara verkligheten. Val av samhällsvetenskaplig metod*. Lund : Ib Andersen och Studentlitteratur.

Aulin-Gråhamn, Persson & Thavenius (2003) *Skolan och den radikala estetiken*. Lund: Studentlitteratur.

Aulin-Gråhamn (2003) Estetiska traditioner i skolan. *Skolan och den radikala estetiken*. Lund: Studentlitteratur.

Bamford, Ann (2006) *The WOW factor - global research compendium on the impact of the arts in education*. Germany : Waxmann Verlag GMBH.

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2 uppl. Översättning Björn, Nilsson. Lieber: Malmö.

Dahl, Karin (1999) Från färdighetsträning till språkutveckling. Thavenius (red.) *Svenskämnets historia*. Lund: Studentlitteratur.

Dysthe, Olga (1996) *Det flerstämmiga klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.

Frykholm Clas-Uno (2007) Pedagogiska konsekvenser. *Att läsa och skriva*. Myndigheten för skolutveckling. Stockholm: Liber.

Gustavsson, Bernt (2002) *Vad är kunskap? En diskussion om praktisk och teoretisk kunskap*. Sockholm: Liber.

Höglund, Carl-Magnus. (2009). The Wow Factor. *Pedagogiska Magasinet*, 4/2009, s 13-15.

Kupferberg, Feiwei (2009) Konstnärligt skapande och konstpedagogik i hybridmodernitet. Lindstrand & Selander (red.) *Estetiska läroprocesser – upplevelser, praktiker och kunskapsformer*. Lund: Studentlitteratur.

KUR 2007/4360 *Hinder och framgångsfaktorer för samverkan kulturliv och skola*. Statens kulturråd.

Lind, Ulla & Borhagen, Kerstin (2000) *Perspektiv på Kultur för lust och lärande*. Skolverket (Dnr 2001:59).

Lindstand Fredrik & Selander Staffan (2009) Estetik i lärande. *Estetiska läroprocesser – upplevelser, praktiker och kunskapsformer*. Lund: Studentlitteratur.

Lindström, Lars (2009). Estetiska läroprocesser om, i, med och genom slöjd. *KRUT 133/134 (nr 1–2 2009)*, s 57-68.

Marner, Anders & Örtengren, Hans (2003) *En kulturskola för alla - estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och mediecentralt perspektiv*. Myndigheten för skolutveckling.

Molander, Bengt (2009) *Estetiska lärprocesser – några kunskapsteoretiska perspektiv*, Lindstrand & Selander (red.) *Estetiska lärprocesser – upplevelser, praktiker och kunskapsformer*. Lund: Studentlitteratur.

Persson, Magnus (2000) *Populärkulturen och skolan: Traditioner och perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Sandh, Håkan (2006) *Glädjeämnen eller sorgebarn - En rapport om samverkan mellan för-, grund- och gymnasieskolor och landets musik- och kulturskolor*. Bjästa : Daus tryck och media.

Selander, Staffan (2009) *Det tolkande - och det tolkade – uttrycket i Estetiska lärprocesser*. I Lindstrand & Selander (red.) *Estetiska lärprocesser – upplevelser, praktiker och kunskapsformer*. Lund: Studentlitteratur.

SOU 2006:45. Tänka framåt, men göra nu – så stärker vi barnkulturen, Betänkande av kommittén Aktionsgruppen för barnkultur. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Sundin, Bertil. (2003). *Estetiken och pedagogiken i dynamisk balans?*, Stockholm: Mareld.

Tham, Amelie (2008) *Den andra möjligheten – estetik och kultur i skolans lärande*. Stockholm: Liber, U 08:194/Myndigheten för skolutveckling.

Tham, Amelie (2009) *Skapande skola - en första uppföljning*. Statens Kulturråd.

Thavenius, Jan (2003 a) *Den modesta estetiken*. Aulin-Gråhamn, Persson & Thavenius (red.) *Skolan och den radikala estetiken*. Lund: Studentlitteratur.

Thavenius, Jan (2003 b) *Den radikala estetiken*. Aulin-Gråhamn, Persson & Thavenius (red.) *Skolan och den radikala estetiken*. Lund: Studentlitteratur.

Törnqvist, Els-Mari (2006) *Att iscensätta lärande. Lärares reflektioner över det pedagogiska arbetet i en konstnärlig kontext*. Avhandling Malmö Academy of Music, Lunds universitet.

Internetkällor

Arbetsgruppen för barnkultur, (1998:58) *En strategi för barnkultur i skolan*,
<http://www.sweden.gov.se/content/1/c4/04/64/1f14a64e.pdf> Hämtat 2001-05-10

Kulturrådet, pressmeddelande om Skapande skola:
<http://www.mynewsdesk.com/se/pressroom/kulturradet/pressrelease/view/5-5-miljoner-kronor-till-skapande-skola-i-dalarna-629518> Hämtat 2011-05-09

Kunnskapsdepartementet & Kulturdepartementet. *Norskeskolesekke* Egen översättning:
<http://www.denkulturelleskolesekken.no/index.php?id=om> Hämtat 2011-05-10

Myndigheten för skolutveckling, (Dnr 2004:341, PM):
<http://www.smok.se/sites/smok.se/files/uploads/pm-regeringsuppdrag.pdf>
Hämtat 2011-05-20

Nationalencyklopedin, *Estetik* <http://www.ne.se/estetik> Hämtat 2011-05-24.

Regeringskansliet. *Skapande skola - En satsning på mer kultur i skolan!*
<http://www.regeringen.se/sb/d/13164/a/88180> Hämtat 2011-05-25

Skolverket. (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet - Lpo 94.*
<http://www.skolmyndigheter.nu/sb/d/165/a/1841> Hämtat 2011-05-24

Skolverket. (2010). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 11.*
<http://www.skolmyndigheter.nu/sb/d/165/a/1841> Hämtat 2011-05-24

Bilagor

Bilaga 1. Intervjumall

Under 2000-talet har regeringen genom satsningen på *Skapande skola* visat en vilja att utveckla arbetet med estetik i skolan. Utgångspunkten är att integrera kulturella och konstnärliga uttryck i undervisningen. ”Målet är att genom en ökad samverkan med kulturlivet, långsiktigt integrera kulturella och konstnärliga uttryck i skolans arbete, vilket bidrar till att nå kunskapsmålen i högre grad. När man arbetat med skapande och konstnärlig verksamhet i skolan har det pedagogiska uppdraget berikats och förstärkts.” (<http://www.regeringen.se/sb/d/13164/a/88180>)

2008 var första året då Skapande skola genomfördes runt om i landet. Satsningen riktades till högstadieskolor men utökades under 2010 till att gälla årskurs 4-9 och från och med i år, 2011, till att gälla årskurs 1-9.

Bidrag kunde sökas för:

- Inköp av professionell kultur
- Insatser som främjar elevers eget skapande
- Insatser där skola och kultur möts för ökat samarbete

Regeringens satsning på Skapande skola ger en bra utgångspunkt för min studie. Det har väckt min nyfikenhet att undersöka vad lärare och skolledare menar med estetik eller kultur i skolan och estetiska lärprocesser. Likaså vill jag veta mer om konstnärers och kulturarbetares syn kring detta.

Denna nationella satsning ger en bra utgångspunkt för att undersöka på vilket sätt olika skolor men också olika professioner ser på estetikens roll i skolan. Därför har jag vänt mig till ett urval av skolor som har erfarenhet av att arbeta inom Skapande skola. Mitt huvudsakliga intresse vad för erfarenheter och kunskaper Skapande skola-projekten genererat och vilka möjligheter och hinder för utveckling, lärande och måluppfyllelse arbetet lett till.

Som ett förtydligande: Med estetiska lärprocesser menar jag alltså inte bara verksamhet i tex. bildämnet, utan snarare hur olika estetiska uttrycksformer och upplevelser kan användas inom skolans ram.

Du är en av ca 10 personer som jag kommer tala med.

Intervjufrågor

1. Hur länge har du arbetat på skolan?

2. Vilka ämnen undervisar du i?

3. När examinerades du?

4. Har du haft något om estetiska lärprocesser eller kultur i skolan i din utbildning?

- Om ja, vad?
- Om nej, är det något du önskat fanns med i din utbildning?

5. Vad tänker du att estetiska lärprocesser kan vara?

6. Använder du dig av estetiska lärprocesser i din undervisning?

- Om ja, berätta mer/förklara. Ge gärna exempel. Hur?

- På vilket sätt utvärderas, dokumenteras och bedöms elevernas arbete utifrån styrdokumentet i arbetet där estetiska uttrycksmedel används (integrerats) i undervisningen?

- Om nej, berätta mer/förklara. Varför?

7. Hur arbetade/arbetar ni med (projektet) Skapande skola?

- Beskriv hur konceptet ser/såg ut.
- Hur många var inblandade (vuxen personal...)?

8. Vilka kunskaper hos eleverna var intentionen att öva i arbetet?

9. Tar/Tog ni stöd i läroplanen eller kursplaner då ni formulerat mål i arbetet med skapande skola?

- Om ja, ge exempel
- Vilka delar i läroplanen eller ämnen i kursplanen?
- Om nej, förklarar varför.

10. Utvärderas, dokumenteras och bedöms elevernas arbete utifrån styrdokumentet i arbetet med Skapande skola?

- Om ja, berätta mer/förklara. Ge gärna exempel. Hur?
- Om nej, berätta mer/förklara. Varför?

11. Vilka möjligheter ser du att (ett projekt som) Skapande skola kan ha för att integrera kulturella, konstnärliga uttryck i undervisningen?

12. Finns det hinder eller begränsningar, som du ser, i satsningen Skapande skola för att integrera kulturella, konstnärliga uttryck i undervisningen?

- Vad och varför?

13. Har ditt arbetssätt förändrats sedan du arbetat med Skapande skola?

- I så fall hur och varför?

14. Har du någon du vill tillägga?

Bilaga 2. Informationsbrev

HÖGSKOLAN
DALARNA

Information om undersökning av området...

Estetiska lärprocesser i skolan och regeringens satsning på skapande skola

Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Studien genomförs inom ramen för examensarbete vid Lärarprogrammet Högskolan Dalarna. Undersökningen syftar till att skapa förståelse för på vilket sätt skolledare, lärare och konstnärer ser på estetiska lärprocesser som pedagogiskt verktyg i grundskolans högstadium. På vilka sätt har Skapande skola gestaltats i skolans verksamhet? Samt vilka kunskaper och erfarenheter har Skapande skola lett till? Studiens omfattning är tre högstadieskolor som arbetat inom ramen för Skapande skola, samt kulturarbetare som varit involverade i arbetet med Skapande skola.

Din medverkan i studien skulle vara av stort värde eftersom du har erfarenhet av att arbeta med Skapande skola på högstadiet.

Undersökningen bygger på intervjuer som bandas och transkriberas. Efter genomförd studie kommer allt bandat material att förstöras. Dina uppgifter kommer att behandlas konfidentiellt. I textbeskrivningar kommer skolans namn liksom ditt eget att bytas ut. Tidsmässigt beräknas varje intervju till ca 30-40 minuter – men för säkerhets skull ber jag dig att avsätta 1 timme. Allt deltagande i undersökningen är förstås frivilligt, och när som helst kan du välja att avbryta din medverkan. Resultat och analys av undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Högskolan Dalarna.

Studien kommer att presenteras i form av en uppsats vid Högskolan Dalarna.

Stort tack på förhand!

Ytterligare upplysningar lämnas av nedanstående.

XXX den 15 april 2011

Student vid Lärarprogrammet

Ulrika Öhrn
Slaggatan 42 A
791 71 Falun
Tel. XXXXX
v07ulroh@du.se

Handledare

Helena Danielsson
Lektor i bild
Högskolan Dalarna
Tel XXXXXXX
hdn@du.se